

Κρησός

ΝΕΑΝΙΚΟ & ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ «ΑΠ. ΠΑΥΛΟΣ»
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010

40

Ειδικό Χριστουγεννιάτικο Τεύχος

Νεανικό & Μαθητικό Περιοδικό
των ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΩΝ
«ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»
20100 Ισθμός Κορίνθου
Τηλ. 27410- 29663

Περίοδος Β', Χρόνος Δ'
(Περίοδος Α': 1994 - 8)

ΤΕΥΧΟΣ 40 (89)
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2010

Συντάσσεται από Μαθητές των Εκπαιδευτη-
ρίων με την γενική επιμέλεια της Διεύθυνσης.
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

Ανδρέας Κουτσόπουλος, Φιλολόγος
ΕΚΔΟΤΗΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

Σύλλογος «**ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ**» Σ.Α.
Γέλωνος 9, 11521 Αθήνα,
Τηλ. 210- 64 43 294
Τύποις: Paper Graph

Προσφέρεται δωρεάν στα μέλη της
Μαθητικής Κοινότητας (μαθητές και εκπ/κούς).

Στους παραλήπτες που αποστέλλεται
ο «Πυρσός» (για ταχυδρομικά κ.ά. έξοδα),
ετήσια εισφορά 15 ευρώ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικό σημείωμα	163
Τα Χριστούγεννα του Χατζή Οσμάν Πασά	164-169
Τα Χριστούγεννα του Μολλά Μουσταφά στην Τραπεζούντα	170-174
Προπέρσινα Χριστούγεννα.....	175
Ο Χαραμάδος - Χριστούγεννα (ποίημα)	176-179
Τα Χριστούγεννα της γριάς - Μοντέρνα Χριστούγεννα (ποίημα)	180-181
Παραμονή Χριστούγεννα, στο Αϊβαλί	182-184
Χριστούγεννα στο μέτωπο	185-189
Μοναδική ανακωχή στην Παγκόσμια Ιστορία - «Και φεύγε εις Αίγυπτον» (ποίημα)	190-193
Στο μέτωπο της Κορυτσάς - Το θείο βράδυ (ποίημα)	194-195
Χριστουγεννιάτικο δώρο	196-197
Περιεχόμενα τέταρτου τόμου 2010	198-199
Κάθισμα του Όρθρου των Χριστουγέννων	200

ΧΡΙΣΤΟΣ ΓΕΝΝΑΤΑΙ

«Πέπνται πλάνη. Ασπεροσκόποι, δώρα
κομίσате Χριστώ» ταπεινωμένοι
στου Σύμπαντος το Βασιλιά και τώρα
όπως και τότε οι Μάγοι θαμπωμένοι.

Μύριες φορές μυστήριο πάλι η γνώρα
των άλλων κόσμων του Ουρανού θα μένει,
αν της τρανής στιγμής δεν έλθει η ώρα,
τον Κτίστη εμείς να ιδούμε φως λουσμένοι.

«Εν φάτνη αλόγων» βρέφος να κοιμάται
στο γλυκοθώρημα της Παναγίας
«ρυόμενον ημάς της αλογίας».

Σ' άκουσμα ουράνιο θείας ευλογίας
στην Κτίση ολόκληρη που ηκολογάται:
«Ειρήνη επί της γης, Χριστός γεννάται».

Θ. Κωνσταντίνου

Ειδικό Χριστουγεννιάτικο Τεύχος

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Φίλοι μας,

Έρχονται οι μεγάλες Γιορτές. Τα Σχολεία σε λίγο κλείνουν. Και «Ο Πυρσός», φωτόλουστος και γιορτινός, είναι στα χέρια σας, πολλές μέρες πριν από τη Γέννηση του Χριστού μας.

Η Διεύθυνση αποφάσισε φέτος να σας κάνει για τις γιορτές ένα πλούσιο δώρο. Είναι αυτό το ειδικό πολυσέλιδο τεύχος που έχετε στα χέρια σας. Πρέπει όλα τα παιδιά, μαζί μ' αυτά που μας ζητούσαν διηγήματα με περιπέτειες, να το χαρούν και να το απολαύσουν.

Θα βρείτε στο 40/σέλιδο γιορταστικό τεύχος, πέρα απ' τα υπέροχα χριστουγεννιάτικα διηγήματα καταξιωμένων λογοτεχνών, και συναρπαστικά αφηγήματα με ζωντανές ιστορίες, που εκτυλίσσονται κατά τη Χριστουγεννιάτικη περίοδο, σε κρίσιμες στιγμές της πατρίδας μας.

Ειδικότερα, το τεύχος περιλαμβάνει και την κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914 -1918) μοναδική συγκλονιστική ανακωχή τα Χριστούγεννα του 1914.

Διαβάστε με όρεξη, φίλοι μας, για να νιώσετε καλύτερα το περιεχόμενο των Αγίων ημερών και να χαρείτε το χρόνο αυτό μαζί με την καλή σας παρέα.

Ταξιδέψτε με γιορτινή διάθεση και ιερούς νεανικούς πόθους και ξανάρθετε με υγεία και χαρά τον καινούργιο χρόνο και πάλι στην αγκαλιά του Σχολείου σας.

Καλό Δωδεκαήμερο! Καλή Πρωτοχρονιά!

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ ΟΣΜΑΝ ΠΑΣΑ

[Γιάννη Μπάφα, «Τα Χριστούγεννα του Χατζή Οσμάν Πασά». Μακεδονικόν Ημερολόγιον 1939, σελ. 49-56. (βλ. «Κρυπτοχριστιανικά Κείμενα» του Νικ. Π. Ανδριώτη, Θεσσαλονίκη, 1974, Εθνική Βιβλιοθήκη)].

Το 1866, ως είναι γνωστόν από την ιστορία, έγινε η περίφημη όσον και αιματοβαμμένη Κρητική Επανάσταση. Καπνοί και αίματα έζωναν το ηρωικό νησί. Την εποχή εκείνη εις την επαρχίαν Αμαρίου Ρεθύμνης εσώζετο ένα μοναστήρι περίφημο για τον πλούτο του, την φιλοξενίαν του και τον πατριωτισμόν των καλογέρων του, η μονή των Ασωμάτων. Προηγούμενος της Μονής αυτής ήτο ένας άγιος γέρων 80 ετών, ονόματι Ιωσήφ.

Ένα δειλινό του Σεπτεμβρίου έμπαιναν στο μοναστήρι μερικοί επαναστάται Χριστιανοί, δια να ζητήσουν φιλοξενίαν δια το βράδυ εκείνο.

Οι καλόγηροι την στιγμήν αυτήν εκάθηντο εις το προαύλιον της Μονής γύρω από τον Ηγούμενον, όστις τοις διηγείτο διαφόρους ειδήσεις σχετικές με την επανάστασιν.

Μόλις είδον οι καλόγεροι τους οπλοφόρους έσπευσαν εις προϋπάντησίν των και τους ωδήγησαν προ του Ηγουμένου, όστις με άφατον χαράν τους υπεδέχθη και τους έβαλε να καθήσουν κοντά του. Με συγκίνησιν αληθή έβλεπεν ο άγιος αυτός άνθρωπος τα όπλα των επισκεπτών, και το ρικνωμένο του χέρι πολλές φορές έπιανε ένα από αυτά και το εκάιδευσαν κάτι ζωντανό πράγμα.

Το βράδυ, αφού εδείπνησαν, άρχισαν να συζητούν για το φλέγον ζήτημα, της επαναστάσεως δηλαδή, ο δε Ηγούμενος με χαράν μεγάλην ήκουε τας προόδους των επαναστατών, οι οποίοι είχαν αναγκάσει τους Τούρκους να κλεισθούν στα κάστρα των Χανίων και της Ρεθύμνης. Κάποια στιγμή, γεμάτος ενθουσιασμό και πεποίθηση τους λέει: «Παιδιά μου, εγώ πια είμαι πολύ γέρων. Ίσως δεν προφθάσω να ιδώ την πατρίδα μου ελεύθερη. Πάντως όμως ελπίζω στον Παντοδύναμο ότι η επανάστασις αυτή θα φέρη την ποθητή ένωση. Γι' αυτό, αφού πια Τούρκος δε θα μείνη στην Μεγαλόνησο, μπορώ και εγώ να λυθώ ενός όρκου που πήρα εδώ και 52 χρόνια, όταν ήμην σε τούτο το ίδιο μοναστήρι ιερομόναχος ηλικίας 28 ετών. Θα σας διηγηθώ κάποια ιστορία δική μου, που συνέβη το 1814 και την οποία μόνον εγώ και ο Θεός γνωρίζουμε, αφού το άλλο πρόσωπο που έλαβε μέρος σ' αυτήν την ιστορία προ πολλών χρόνων εκοιμήθη τον αιώνιον ύπνον. Τίποτε δεν μ' εμποδίζει πλέον να λυθώ του όρκου μου, και πρέπει να το εξομολογηθώ σε σας, γιατί δεν γνωρίζω τι μπορεί να μας εύρη αύριον.

Το πρωί της παραμονής των Χριστουγέννων του 1814, μό-

λις είχαμε βγη από την εκκλησία της Μονής, μας ειδοποιούν ότι Τούρκοι ζαπτιέδες είχαν κυκλώσει το μοναστήρι και εζήτουν να μου μιλήσουν. Σε μια τέτοια εποχή η εμφάνισης Τούρκων ποτέ δεν εσήμαινε καλό. Γι' αυτό κατάλαβα πως έφθασε η τελευταία μου ώρα. Πάντως επήγα, άνοιξα την πύλη και τους έμπασα μέσα. ηρώτησα δε τι με ήθελαν. Εγνώριζα καλά την τουρκικήν και έτσι συνεννοηθήκαμε αμέσως. Μου είπαν ότι έπρεπε να τους ακολουθήσω να φύγουμε αμέσως για το Ρέθυμνο, να με οδηγήσουν μπροστά στον Πασά που με ήθελε.

Εκείνη την εποχή Βαλής ήταν ο Χατζή Οσμάν Πασάς, φόβητρον των Ελλήνων και των Τούρκων. Ο Πασάς αυτός είχε κατέλθει εις την Κρήτην το 1812 με απόλυτον πληρεξουσιότητα εκ μέρους του Σουλτάνου Μαχμούτ, ίνα δαμάση τους Γενιτσάρους της Κρήτης, οι οποίοι δεν εφοβούντο κανένα και διέπραττον παντός είδους όργια εις βάρος των Χριστιανών. Οι οδυρμοί των ομοθρήσκων μας έφθασαν μέχρι του Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε' του εθνομάρτυρος, όστις προσέφυγεν εις τον Σουλτάνον Μαχμούτ και εζήτησε την προστασίαν των Χριστιανών της Κρήτης. Ο Σουλτάνος Μαχμούτ, όστις εμίσει τους Γενιτσάρους, απέστειλε το 1812 εις τα Χανιά τον Χατζή Οσμάν Πασά με απολυταρχικά δικαιώματα, όπως σας προείπα.

Αφού εκάθισε δύο χρόνια εις τον νομόν Χανίων και εδάμασε

τους Γενιτσάρους, ήρθε εις τον νομόν Ρεθύμνης δια τον ίδιον σκοπόν, και τόσους πολλούς Γενιτσάρους εκρέμασεν, ώστε οι Χριστιανοί τον ωνόμασαν «Πνιγάρη». Καταλαβαίνετε λοιπόν, παιδιά μου, τι κρύος ιδρώτας με έλουσεν όταν οι ζαπτιέδες μού είπαν ότι με εγύρευεν ο Πασάς. Τους παρεκάλεσα να μου δώσουν μισήν ώραν προθεσμίαν, για να ετοιμασθώ. Πράγματι μετά ημίωρον ετοιμάσθηκα, εφίλησα όλους τους καλογήρους ζητήσας και δώσας άφεσιν αμαρτιών και, αφού έκαμα το σημείον του Σταυρού, ανέβηκα εις ένα μουλάρι της Μονής και τη συνοδεία ζαπτιέδων επήραμε τον δρόμον προς την Ρέθυμνον. Εφθάσαμε το μεσημέρι. Με εισήγαγον αμέσως εις τον μουσαφίρ οντά και περίμενα. Κάποια στιγμή, ενώ συλλογίζόμουν τι ερωτήσεις πονηρές θα μου έκαμνεν ο Πασάς, αν δηλαδή οι Χριστιανοί ενοχλούνται από Τούρκους κ.λπ., δια να με παγιδεύση, εισήλθεν ο Πασάς, και, ενώ εγώ σηκώθηκα για να τον χαιρετήσω, αυτός με κοίταξε αγριωπά και μου είπε: «Πεινάς, παπά; Έλα κοντά μου». Τον ηκολούθησα και εμπήκαμε σε ένα δωμάτιο όπου ήταν στρωμένο τραπέζι με χίλια δυο καλά. Εθάρρεψα τότε και του είπα:

-Πασά μου, εμείς οι Χριστιανοί σήμερα έχουμε παραμονή των Χριστουγέννων και νηστεύουμε και το λάδι. Άφησέ με λοιπόν να πάω σε κανένα χάνι να φροντίσω για το ζώο μου, και κάτι θα εύρω εκεί νηστίσιμο, να φάω και εγώ.

Ο Πασάς εγέλασε σαρκαστικά και μου είπε:

-Για το ζώο σου θα φροντίσει εκείνος που θα γυρίσει πίσω. Μόνον έμπα σ' αυτό το δωμάτιο, να φας λίγες ελιές και ψωμί.

Σχεδόν μ' έσπρωξε στο διπλανό δωμάτιο, όπου άλλο τραπέζι στρωμένο με περίμενε, με χαβιάρι, αστακό, εκλεκτές ελιές και κρασί γλυκό. Η αλήθεια είναι ότι το αίμα μου είχε παγώσει με την συζήτηση που μου έκανε ο Πασάς για το ζώο. Γιατί υπονοούσε πως ο θάνατός μου ήταν άφευκτος. Γι' αυτό και σκέφθηκα ότι έπρεπε να πάω χορτάτος στον Άδη. Ήμουν άλλως τε νησιτικός. Ούτε καφέ δεν πρόφθασα να πω στο Μοναστήρι.

Αφού λοιπόν έφαγα, με εκάλει ο Πασάς πλησίον του και μου είπε:

-Άκου εδώ, παπά. Έχω στο χαρέμι μου μια Χριστιανή, και θέλει αύριο που έχετε γιορτή να φάν από κείνο το φαί που φκιάνετε εσείς στις εκκλησίες σας με κρασί και ψωμί. Σ' εφώναξα λοιπόν εδώ, για να ετοιμάσης ένα τέτοιο φαί.

Κατάλαβα ότι εννοούσε την Αγία Μετάληψη.

-Πασά μου, ετόλμησα να του ειπώ, αυτό που με προστάζετε δεν μπορεί να γίνει, γιατί χρειάζεται ωρισμένα πράγματα.

-Τι πράγματα; μου είπε αγριεμένος ο Πασάς. Ψωμί έχω, κρασί έχω. Πάρε ένα ποτήρι και ένα κουτάλι και φκιάξε το.

-Δεν αρκούν αυτά, Πασά μου, απά-

νησα. Χρειάζονται άμφια, ευαγγέλιο και πολλά πράγματα που δεν υπάρχουν εδώ.

-Έλα μαζί μου κάτω στα υπόγεια και εκεί θα εύρης ό,τι μου ζητάς, μου είπε.

Προχωρούσε αυτός εμπρός και εγώ κατόπιν του. Κατεβήκαμε σε κάτι θολωτά υπόγεια. Εκείνη την ώρα έκανα την προσευχή μου. υπωπτεύθηκα ότι με κατέβαζε στο υπόγειο για να με σκοτώσει στα κρυφά. Αφού προχωρήσαμε σε δύο τρία θολωτά διαμερίσματα, εφθάσαμε τέλος σε ένα θολωτό δωμάτιο, όπου εκρέμετο ένα σινδόνι διάπλατα, εις το μέσον, ώστε εκώριζε το δωμάτιο εις δύο. Ανεσκήκωσε το σινδόνι προς το έν άκρον ο Πασάς και μου έκαμε τόπον να περάσω. Τότε έμεινα με το στόμα ανοικτό. Έβλεπα εμπρός μου ένα τέλειο θυσιαστήριο, με Αγίαν Τράπεζαν, με αντιμήνσιον, με άπαντα τα ιερά Σκεύη, ήτοι Ποτήριο, Δίσκον, Αστερίσκον, Λόγχην, δοχείον δια το Ζέον. Επί πλέον άμφια, θυμιατήριο, κηροπήγια, λιβάνι, νάμα, νωπόν πρόσφορον. Τέλος ένα Ανθολόγιον, ένα Ευαγγέλιον και ένας Απόστολος συνεπλήρωναν όλην την εικόνα μιας προχείρου εκκλησίας.

Εστράφην προς τον Πασάν και με το βλέμμα τον ηρώτησα τι εσήμαιναν όλα αυτά. Εκείνος τότε γελών μου είπε:

-Και πέρυσι έφερα έναν άλλο παπά για την ίδια δουλειά, και μου ένευσε να φύγουμε.

Ανεβήκαμε πάλιν επάνω εις τον μουσαφίρ οντά και, αφού εκτύπησε τα χέρια και ήλθεν ένας Τούρκος υπηρέτης, του είπε να με οδηγήσει στην κάμαρά μου. Την ώρα που ήμουν έτοιμος να έβγω, μ' επλησίασεν ο Πασάς και μου λέει, ελληνικά αυτή τη φορά:

-Ν' αρχίσης τη δουλειά σου δυο ώρες πριν φέξη, για να μη σε δη κανείς.

Κατάκοπος από το ταξίδι, καταβεβλημένος από τις συγκινήσεις της ημέρας έπεσα να κοιμηθώ, χωρίς να μπορώ να εξηγήσω τα αινίγματα που έβγαζε εμπρός μου όλη αυτή η περιπέτεια. Την άλλη ημέρα δύο ώρες πριν χαράξη ήμουν στη θέση μου. Εδιάβασα την ακολουθίαν του όρθρου, την λιπίν, τον εξάψαλμον, τα καθίσματα, το εωθινόν Ευαγγέλιον, τον Ν' Ψαλμόν, τον κανόνα, και άρχισα να προσκομίζω, ότε ακούω ξαφνικά έξω από το ιερόν αγγελικόν φωνήν να ψάλλη μελωδικότατα το τροπάριον «Χριστός γεννάται δοξάσατε, Χριστός εξ ουρανών απαντήσατε». Προς στιγμήν με έπιασε ρίγος. Ενόμισα πως αγγελικαί δυνάμεις κατήλθον να συνοδεύσωσι την φτωκικήν μου λειτουργίαν. Δεν ετολμούσα να στρέψω οπίσω μου να ιδώ ποιος έψαλλε. Όταν όμως ετελείωσε το τροπάριον και άκουσα ένα ελαφρό βήχα, ανεσήκωσα λίγο το σινδόνι και βλέπω εκεί πλησίον τον Πασά. Στην αρχήν μου ήρθεν η ιδέα να τον πνίξω. Ήμουν πιο δυνατός και, όπως είμεθα μόνοι μέσα σ' εκείνα τα

μπουδρούμια, θα τον κατάφερνα να τον σκοτώσω. Δεν μπορούσα να ανεχθώ τον μουσαρό να μου ψάλλη στην λειτουργία μου. Αλλά πάλι εσκέφθηκα ότι πιθανόν να ήταν εξωμότης, υιός ιερέως, και ίσως να είχε συνηθίσει από μικρός να ψάλλη. Θυμήθηκα πάλιν το ρήμα του Δαυίδ: «Πάσα πνοή αινεσάτω τον Κύριον». Γι' αυτό, στραφείς προς τον ουρανόν είπα: «Ρύσαι με εξ αιμάτων, ο Θεός της σωτηρίας μου», και εξηκολούθησα το έργον μου. Ο Πασάς έψαλλε τεχνικώτατα την ενάτην, τα εξαποστειλάρια, τους αίνους, την δοξολογίαν και εισήλθαμεν στην θείαν Λειτουργίαν. Μετά τα αντίφωνα και την είσοδον ανέγνωσε ο Πασάς τον Απόστολον και εγώ το Ευαγγέλιον. Τέλος εφθάσαμεν εις την Θείαν Μετάληψιν. Την ώραν που ήμουν έτοιμος να μεταλάβω, αισθάνομαι πλησίον μου την παρουσίαν ανθρώπου. Στρέφω και μέσ' στο ημίφως ενός κεριού που έκαie επάνω στην Αγία Τράπεζα, βλέπω τον Πασά, ο οποίος αναιδέστατα μου εγύρευε, ούτε πολύ ούτε λίγο, να τον μεταλάβω. Εκείνη την ώρα αι τρίκες της κεφαλής μου εσηκώθηκαν. «Όλα και όλα, παλιόσκυλλο», εσκέφθηκα, «αλλ' αυτό που ζητάς δεν θα γίνη ποτέ». Και υπό την επήρειαν αυτής της σκέψεως του έδωκα μια γερή σπρωξιά. Αυτός όμως το χαβά του. Ήλθε ακόμα πλησιέστερα. Τότε βάζω μια φωνή που έκανε τον θόλο να βουίξη:

-Φύγε απ' εδώ, μουντάρη, του είπα, εγώ δεν ρίχνω τα άγια στους

σκούλλους.

Και του δίνω άλλη σπρωξιά, πιο γερή αυτή τη φορά, που τον πέταξα στον τοίχο. Τότε, παιδιά μου, έγινε μπροστά στα μάτια μου μία σκηνή που ακόμα μένει ζωηρή στη μνήμη μου μέχρι τώρα, αν και πέρασαν 52 χρόνια από τότε. Αφαιρεί ο Πασάς το σαρίκι με το φέσι και απλώνονται επάνω στους ώμους του μαλλιά πλούσια μακριά. Βάζει το χέρι του στον κόλπο του και βγάζει ένα χαρτί διπλωμένο και χειρίζοντάς το μου λέει:

-Αδελφέ και συλλειτουργέ, ιλάσθητί μοι τω αμαρτωλώ.

Σαν άκουσα την φράσιν αυτήν, που μόνον εμείς οι κληρικοί την λέμε εις ωρισμένην ώραν, άρχισα να τα χάνω, και βλέποντας την μορφήν του Πασά, που είχε πάρει μίαν έκφρασι αγίου, άνοιξα μηχανικώς το χαρτί και με μεγάλη μου απορία βλέπω ότι ήτο ένα πιστοποιητικόν του Οικουμενικού Πατριαρχείου με την υπογραφή του αειμνήστου Πατριάρχου μας Γρηγορίου του Ε', και εις το οποίον πιστοποιητικόν ανεγράφετο ότι ο Χατζή Οσμάν Πασάς δεν ήτο άλλος από τον γραμματέα των Πατριαρχείων, Πρωτοσύγγελον Βασιλείου.

Αι εκπλήξεις είχαν τόσον πολύ μαζευθή η μία κατόπιν της άλλης, ώστε έχασα την ισορροπίαν μου και αναγκάσθηκα να στηριχθώ στην Αγία Τράπεζα, για να μην πέσω. Μ' ελυπήθηκε τότε ο Πασάς και πλησιάσας με μου λέει με μια μυστηριώδη φωνήν:

-Μην εκπλησσεσαι, αδελφέ μου,

είμαι πράγματι ο Πρωτοσύγγελος των Πατριαρχείων Βασιλείας. Μόνον έλα, μετάλαβέ με και έχουμε καιρόν να τα ειπούμε.

Συγχρόνως δε άνοιξε την αγκάλην του. Τον αγκάλιασα τότε και εγώ και εδώκαμεν τον αδελφικόν ασπασμόν. Αφού μετέλαβε των Αχράντων Μυστηρίων και επλύναμε και ετακτοποιήσαμε τα Άγια Σκεύη, μου είπε:

-Ορκίσου τώρα εμπρός στο άγιο θυσιαστήριο και στον Κύριο ότι δεν θα ειπής το μυστικό αυτό εις κανένα.

Ωρκίσθην πράγματι και, αφού ανταλλάξαμε και πάλιν τον αδελφικόν ασπασμόν, έκανα την απόλυσιν και ανεβήκαμε επάνω στον μουσαφίροντά, για να πιούμε καφέ.

Σταμάτησε μια στιγμή ο Ηγούμενος την αφήγησί του και ύστερα από λίγο άρχισε πάλι:

Αφού ήπιαμε καφέ και εβεβαιώθη προηγουμένως ο Πασάς ότι δεν μας άκουγε κανείς, μου εξήγησε λεπτομερώς την ιστορία του. Όπως σας προείπα, ο Σουλτάνος Μαχμούτ έμισε τους Γενιτσάρους. Εις την Πόλιν έσφαξε 16 χιλιάδες από αυτούς. Όταν λοιπόν επήγε στον Σουλτάνο ο Πατριάρχης και του παρεπονέθη δια τους Γενιτσάρους της Κρήτης, του είπεν ο Σουλτάνος:

-Τι να σου κάνω; Όποιον Τούρκο και αν στείλω στην Κρήτη για να τους βάλη σε τερμπιγέ, ύστερα από λίγο γίνεται ένα με τους Γενιτσάρους. Δεν μπορώ να εύρω έναν άνθρωπο που να το καταφέρν. Μήπως εσύ μπορείς να

μου εύρης κανένα;

Ο Πατριάρχης γυρίζοντας στα Πατριαρχεία εκάλεσε την Σύνοδο και ανεκοίνωσεν εις όλους τα λόγια του Σουλτάνου. Τότε εσηκώθη ο Γραμματεὺς των Πατριαρχείων Πρωτοσύγγελλος Βασίλειος και μέσα σε γενική ανακούφισιν όλων λέγει: «Εγώ θα πάω, Παναγιώτατε, στην Κρήτη». Ο Πατριάρχης τα είπε αυτά εις τον Σουλτάνον, όστις εδέχθη, διότι επί πλέον ο Άγιος Πρωτοσύγγελλος ήτο τουρκομαθής και αραβομαθής. Τον εφωδίασε με φερμάνι απολύτου ελευθερίας και ένα πρωί, ντυμένος με καφτάνι και σαρίκι, επεβιβάσθη εις ένα τουρκικόν πολεμικόν ως Χατζή Οσμάν Πασάς και ήλθεν εδώ στην Κρήτη, για να λυτρώση τους Χριστιανούς από την κόλαση των Γενιτσάρων...

Με τα αυστηρά μέτρα που εφήρμοςε, οι Γενίτσαροι μπήκαν σε τάξη. Και το σπουδαιότερο είναι ότι κανείς δεν τον υπωπεύθηκε ποτέ, έως την ημέρα που έφυγε, ούτε αυτοί οι Χριστιανοί, ότι κάτω από το τουρκικό καφτάνι και πίσω από το αυστηρό πρόσωπο του Οσμάν Πασά του «Πνιγάρη» εκρυβόταν ένας άγιος Πρωτοσύγγελλος των Πατριαρχείων...

-Και πότε έφυγε και γιατί, άγιε Ηγούμενε; ερώτησε ένας από τη συνητροφία.

-Ύστερα σχεδόν από ένα χρόνο από το επεισόδιο που σας διηγήθηκα, δηλαδή το 1815, τον ανεκάλεσε ο Σουλτάνος. Λέγουν ότι οι Γενίτσαροι και γενικώς οι Τούρκοι δεν

μπορούσαν να υποφέρουν την διοίκησή του, όπως ήταν και φυσικό, και αφού δεν κατώρθωσαν με χίλιες διαβολές να τον διώξουν, εσοφίστηκαν ένα έξυπνο κόλπο. Συνεννοήθηκαν μέσω του κουρέως του Σουλτάνου, ο οποίος κουρέας ήταν Τουρκοκρής, με τον επόπτη του φωτισμού των ανακτόρων, ο οποίος άρχισε και ελάτπωνε τον φωτισμό, και όταν αντελήφθη αυτό ο Σουλτάνος ηρώτησε την αιτίαν και είπαν ότι οι Κρήτες, λόγω των διωγμών του Χατζή Οσμάν Πασά, δεν καλλιεργούν πλέον τις ελιές και έτσι λιγόστεψε το λάδι. Ο ευμετάβλητος Σουλτάνος τότε ανεκάλεσε τον Οσμάν Πασά από την Κρήτη.

Όταν ετοιμάστηκε όμως να φύγει, εναύλωσε ένα καράβι χριστιανικό για την Πόλη δέθεν. Αντί όμως να πάει στην Πόλη, κατευθύνθηκε στο Άγιο Όρος και εκεί πλέον έζησε ως ιερομόναχος μέχρι βαθυτάτου γήρατος και απεδέχησε εις Κύριον με την καρδιά του καθαρή και την ψυχή του λευκή, ότι, όσο μπόρεσε, έκανε το καθήκον του προς την αγαπημένη μας πατρίδα.

Αθήναι, 1938
Μάνος Γαλάτης

Σημείωση: Την ανωτέρω ιστορίαν μου αφηγήθη ο λόγιος πάππος μου Εμμαν. Γενεράλης, τέως Γυμνασιάρχης, όστις την ήκουσε αφηγουμένην παρά τινος Φανουράκη, ενός εκ των οπλοφόρων, οίπινες ήκουσαν τον Ηγούμενον το εσπέρας εκείνο του Σεπτεμβρίου του 1866 να την διηγείται. Συνεπώς πρόκειται περί γεγονότος αναντιρρήτου αληθείας.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΜΟΛΛΑ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ

[Φίλωνος Κτενίδου, «Τα Χριστούγεννα του Μολλά Μουσταφά στην Τραπεζούντα». Ποντιακή Εστία, 5 (1954), σελ. 2.885-2.888. (βλ. «Κρυπτοχριστιανικά Κείμενα» του Νικ. Π. Ανδριώτη, Θεσσαλονίκη, 1974, Εθνική Βιβλιοθήκη)].

Δεν ήταν ούτε τριάντα χρόνων η Δέσποινα όταν έχασε τον Σάββα, τον άνδρα της, και έμεινε χήρα με το τρίχρονο παιδάκι της, τον Νίκο. Ο μακαρίτης ήταν καλός άνθρωπος και χρυσός νοικοκύρης. Με τις δυο λίρες – 216 γρόσια – μισθό που έπαιρνε, ζούσε την γυναίκα και το παιδάκι του, χωρίς να τους στερήσει τίποτε. Οικονόμος ο ίδιος, καλή οικοκυρούλα η γυναίκα του, τα βόλευαν μια χαρά, σε βαθμό που η γειτονιά τους έπαιρνε και για πλούσιους.

Είχαν έξι χρόνια παντρεμένοι. Την βραδιά που θα γιόρταζαν την επέτειο των γάμων τους, έφεραν τον Σάββα νεκρό στο σπίτι του. Τη στιγμή που πλήρωνε τον μανάβη τα φρούτα που αγόρασε, γονάτισε ξαφνικά και ξεψύχησε πάνω στο δρόμο.

Τρέξαν οι καλοί άνθρωποι και φέραν γιατρό. Μα ήταν περιπτώ. Είχε πάθει συγκοπή. Ο γιατρός δεν είχε να κάμει τίποτε.

Την άλλη μέρα τον θάψανε στην Ελεούσα.

Με τα διακόσια δεκαέξι γρόσια που έπαιρνε το μήνα ο Σάββας δεν ήταν δυνατό ν' αφήσει τίποτα κατά μέρος.

Έπειτα ήταν τόσο νέος και γερός, που δεν μπορούσε να σκεφθεί τον θάνατο. Κι όπως δεν υπήρχαν τότε οι δι-

άφορες κοινωνικές ασφαλίσεις κι όλα τα μικρά αποκούμπια που βρίσκει σήμερα κουτσά – στραβά η φτωχή οικογένεια που χάνει τον δουλευτό προστάτη της, η χήρα και τ' ορφανό μείνανε έτσι αναπάντεχα από τη μια μέρα στην άλλη, χωρίς κανένα πόρο ζωής.

Όταν τέλειωσαν όλες οι θλιβερές διατυπώσεις της κηδείας, και την νύκτα της ίδιας ημέρας, έφυγε από το χαροκτηνημένο σπίτι και η τελευταία πονόψυχη γειτόνισσα, η Δέσποινα έμεινε μόνη, κοντά στο παιδάκι της, που είχε αποκοιμηθεί νωρίτερα, για να σκεφθεί πάνω σ' όλη την τραγωδία που άρχιζε για κείνη και για το μικρό της.

Και πράγματι ήταν τραγική η θέση της κακομοίρας.

Δεν είχε κανένα συγγενή, ούτε δικό της ούτε απ' την πλευρά του μακαρίτου, στην Τραπεζούντα όπου ζούσαν. Ορφανοί και οι δυο τους, άφησαν κι ο ένας κι η άλλη το χωριό τους, κάπου εκεί στην περιφέρεια της Αργυρουπόλεως, όταν ήταν παιδιά. Με τα χρόνια τούς ξέχασαν και οι λίγοι μακρινοί συγγενείς τους, όπως δεν τους θυμούνταν κι αυτοί.

Ημοίρα το θέλησε να γνωρισθούν μέσ' στη μεγάλη πολιτεία. Αγαπήθηκαν και πάρθηκαν.

Τ' αφεντικό του μακαρίτου, από ευσπλαγχνία, είχε αναλάβει όλα τα έξοδα της φτωχικής κηδείας και η γυναίκα του, σαν επέστρεψαν απ' το νεκροταφείο, ξεμονάχιασε τη Δέσποινα και της έδωσε τριακόσια γρόσια.

-Αυτά, της είπε, είναι απ' τους μισθούς του σχωρεμένου. Σου τα στέλνει ο άντρας μου.

Στην πραγματικότητα ήταν ελεημοσύνη, γιατί ο μισθός εκείνου του μηνός ήταν πληρωμένος.

Η χήρα δεν βγήκε απ' το σπίτι της, σύμφωνα με το συνήθειο του τόπου, ως την ημέρα του μνημόσυνου. Σαράντα μέρες!

Όλο αυτό τον καιρό την βασάνιζε η μοναδική σκέψη πώς να ζήσει το παιδάκι της, πώς να το μεγαλώσει και πώς να το μορφώσει, όπως το ήθελε και το ονειρεύονταν ο μπαμπάς του μα κι η ίδια.

Μπορούσε βέβαια να ξενοδουλέψει, μα σε ποιόνε ν' αφήσει το μωρό;

Ευτυχώς ήξερε «κέντημα», ήξερε και να πλέκει, ακόμη και να ράβει. Είχε και τη ραπομνηχανή της. Πήρε την απόφαση. Θα δούλευε σπίτι της, κοντά στο παιδί της.

Έτσι η χήρα η Δέσποινα, δουλεύοντας 15 και 20 ώρες το μερόνυχτο, μεγάλωσε τον Νίκο της. Ήταν η χαρά, η περηφάνια και η παρηγοριά της.

Δεν έλειψαν οι τύχες και οι ευκαιρίες. Ήταν όμορφη και προκομμένη η Δέσποινα. Της έγιναν πολλές προξενιές τα πρώτα χρόνια. Μάλιστα

ένας χηριός, που γύρισε απ' τη Ρωσία πολύ πλούσιος, την ζήτησε επίμονα, μα η Δέσποινα δεν ήθελε να δώσει πατριού στο παιδί της, και δεν μπορούσε να δώσει και το μικρότερο κομμάτι απ' την καρδιά και τη ζωή της σε άλλη ύπαρξη. Όλα τα είχε για το μονάκριβό της.

Πέρασαν δέκα χρόνια. Η εντατική και πολύωρη δουλειά, τ' ατέλειωτα ξενύχτια και η έλλειψη της πιο στοιχειώδους ανάπαυσης, την γηράσανε πρόωρα τη Δέσποινα. Πολλές φορές της έφευγε η βελόνα απ' το χέρι ή σταματούσε η ραπομνηχανή, γιατί το χέρι δεν είχε την δύναμη να γυρίζει τον μικρό γυαλιστερό της τροχό. Την βοηθούσε ο Νίκος σ' αυτό, σαν βρισκόταν κοντά της.

Ανησυχούσε η δύστυχη η μάνα. Έβλεπε πως δεν έβγαζε πια δουλειά όπως πρώτα. Λιγόστευαν οι «πρόσοδοι», ενώ απ' την άλλη μεριά περίσσευαν τα έξοδα, γιατί το παιδί μεγάλωνε κι εκείνη δεν ήθελε να του στερήσει τίποτε.

Και σαν να μην ήταν αρκετά όλα αυτά, άρχισαν ν' αδυνατίζουν τα μάτια της. Κάθε μήνα και χειρότερα.

Έβαλε γυαλιά. Μα δεν την βοηθούσαν κι αυτά όσον έπρεπε στη λεπτή της δουλειά. Όταν ο Νίκος έγινε δεκαέξι χρονών και πήγαινε στην προτελευταία τάξη του Γυμνασίου, η κατάσταση έφθασε στο απροχώρητο. Η Δέσποινα δεν μπορούσε να περάσει την κλωστή στη βελόνη ούτε και με

τα γυαλιά... Θέλησε να ξενοδουλέψει δούλα, πλύστρα, μα δεν την άκουγαν τα πόδια της. Την σακάτεψαν οι ρευματισμοί. Γήρασε πρόωρα.

Όταν κάποια καλή της γειτόνισσα την συμβούλεψε να βγάλει τον Νίκο απ' το Γυμνάσιο – κι ας ήταν ο πρώτος σ' όλα τα μαθήματα – και να τον βάλει σε δουλειά για να τα βολέψουν, η Δέσποινα – που δεν την άκουσε ποτέ κανείς να πει κακό λόγο κανενός – της μίλησε απότομα και την έδωξε σχεδόν απ' το σπίτι της.

Ακούς εκεί, να βγάλει τον Νίκο απ' το σκολειό!

Δεκατρία χρόνια ύστερα απ' τον θάνατο του αντρός της, άρχισε η Δέσποινα να ξεπουλάει τα λίγα κοσμήματα που είχε. Δαχτυλίδια, βραχιόλια, σταυρό. Ύστερα ένα δυο χαλιά. Τελευταία την ραπομνηχανή, που αν και της ήταν άχρηστη, δεν μπορούσε να την αποχωρισθεί. Δεν χωρίζεται κανείς ένα σύντροφος είκοσι χρόνων τόσο εύκολα.

Κάποτε σώθηκαν και τα χρήματα απ' τη μηχανή. Πουλήθηκε και το «σαμοβάρι», για ν' αγοραστεί το ύφασμα για τη μαθητική στολή του Νίκου. Πλησίαζαν τα Χριστούγεννα και το παιδί δεν είχε «στολή» σαν κι εκείνη την ομοιόμορφη που είχαν οι συμμαθητές του κι όλα γενικά τα παιδιά του Γυμνασίου. Το ύφασμα αγοράστηκε, μα έλειπαν τα ραφτικά. Αυτό τόξερε μόνον η Δέσποινα, μα δεν ήταν δυνατό να πικράνει το παιδί της αφήνοντάς

το δίχως νέο κουστούμι τις γιορτές.

Έπρεπε με κάθε τρόπο να βρεθούν τα χρήματα. Έπρεπε δηλαδή να πουληθεί πάλι κάτι. Μα τι, που δεν είχε απομείνει τίποτε σχεδόν στο σπίτι;

Τίποτε; Και το χρυσό ωρολόγι του μακαρίτη, με τη χρυσή του την καδένα;

Α!... όλα κι όλα! Τ' ωρολόγι δεν θα το πουλούσε ποτέ! Όταν τ' αγόρασε ο Σάββας τής είχε πει: «Αυτό θα το χαρίσω στον γιό μου όταν θα τον αρραβωνιάσωμε!..».

Πάντως έμειναν λίγες μέρες για τα Χριστούγεννα και το πράγμα δεν έπαιρνε αναβολή. Πήγε στον ράφτη. Ογδόντα γρόσια ήταν τα ραφτικά. Θα τα πλήρωνε όταν θάπαιρνε έτοιμο το κοστούμι. Σε τρεις μέρες έμπαινε στο σπίτι ο Νίκος χαρούμενος και περήφανος. Έτρεξε κι αγκάλιασε τη μάνα του.

-Μπτερούλα μου, έκανα πρόβα, είναι έξοχο!..

Παραμονή Χριστουγέννων! Όλη η Τραπεζούντα σκεπασμένη με χιόνι, που δεν έπαψε να πέφτει πυκνό. Ο Νίκος κοιμότανε ακόμη – χόρταινε ύπνο τώρα που είχαν διακοπές, – όταν η Δέσποινα τυλιγμένη στο σάλι της βγήκε απ' το σπίτι και τράβηξε κατά την αγορά, περνώντας απ' τα στενοσόκακα του Αγίου Βασιλείου.

Βρήκε τον Μολλά Μουσταφά τον ωρολογά στο εργαστήρι του, ένα

πραγματικό μεγάλο κιβώτιο κολλημένο στο ντουβάρι του τζαμιού που ήταν εκεί στην άκρη της αγοράς. Στην προσοχή του δίπλα στην πόρτα είχε ένα παράθυρο, όπου ήταν ακουμπισμένος από μέσα ο πάγκος της δουλειάς του.

Ένα τενεκεδένιο μαγκάλι ζέσταινε όπως-όπως το ιδιόρρυθμο εκείνο εργαστήρι.

-Καλώς την κυρα Δέσποινα! Τι κάνει το παλληκάρι σου;

Κάθισε η Δέσποινα κοντά στο μαγκάλι και, ζεσταίνοντας τα παγωμένα χέρια της, λέγει του Τούρκου:

-Μολλά Μουσταφά, ο μακαρίτης ο άντρας μου μούλεγε πως σ' αγαπούσε σαν πατέρα και συ τον αγαπούσες σαν παιδί σου. Έτσι κι εγώ, όπως έμεινα έρμη με τ' ορφανό μου χωρίς κανένα συγγενή, ήρθα σε σένα για μια χάρη, που δεν μπορώ να την ζητήσω από κανένα Χριστιανό, γιατί δεν θάθελα να μάθει κανείς το μυστικό μου...

-Σ' ακούγω, κυρα Δέσποινα, όπως θάκουγα την κόρη μου λέγε...

Η Δέσποινα έβγαλε απ' τις δίπλες του ζωναριού της τ' ωρολόγι με τη χρυσή του καδένα και τ' άπλωσε του γέρου:

-Είναι τ' ωρολόγι του Σάββα. Δεν θέλω να το πουλήσω. Μα έχω ανάγκη από χρήματα. Θέλω να σ' αφήσω ενέχυρο για μια λίρα.

Και του διηγήθηκε την ιστορία «της στολής» του Νίκου. Του είπε στο τέλος πως ήταν πρόθυμη να δώσει τον τόκο που θα ώριζε εκείνος.

Ο Μολλά Μουσταφάς την άκουσε τραβώντας το χοντρό του κομπολόι. Σηκώθηκε έπειτα, σκάλισε μέσ' στο συρτάρι του πάγκου του και βγάζοντας δυο λίρες χρυσές, τις άπλωσε της Δέσποινας.

-Τ' ωρολόγι αξίζει πολύ περισσότερα. Πάρε δυο λίρες, γιατί δεν θα χρειαστείς μόνο τα ραφτικά... Όσο για τον τόκο, να μη γίνεται λόγος... Μόνη σου το είπες. Τον Σάββα τον αγαπούσα σαν παιδί μου.

Πήρε τ' ωρολόγι με την καδένα και τόκλεισε στο ίδιο συρτάρι απ' όπου έβγαλε τις λίρες.

Η Δέσποινα τον ευχαρίστησε κι ετοιμάστηκε να φύγει.

-Μια στιγμή, της λέγει ο Μολλάς. Θα σου ζητήσω κι εγώ μια χάρη.

-Σ' ακούω, Μολλά Μουσταφά.

Ο Τούρκος σηκώθηκε και στάθηκε με την πλάτη μπρος στην πόρτα, σε τρόπο που να μη μπορεί να την ανοίξει κανείς απ' έξω.

-Άκου, κόρη μου! ...Πρώτα θέλω να μ' ορκιστείς στην ψυχή του Σάββα πως θα κρατήσεις μυστικό αυτό που θα σου πω... Μπορείς;

-Στην ψυχή του Σάββα; Ορκίζομαι, είπε κατηγορηματικά η Δέσποινα.

-Σ' ευχαριστώ, παιδί μου. Άκουσε τώρα... Απόψε τη νύκτα... ίσως τα μεσάνυχτα θα στείλω σπίτι σου μια γυναίκα με το κοριτσάκι της... Πρέπει να πάνε μ' εσένα και τον Νίκο μαζί στην εκκλησία... Είναι Χριστούγεννα και πρέπει να κοινωνήσουν...

-Δεν είν' απ' εδώ;

-Μη μ' αρωτάς... Άφησε να τελειώσω... Μετά την μετάληψη θα τις πάρετε μαζί στο σπίτι σου. Θα φύγουν πάλι την νύχτα... Όποιος σ' αρωτήσει ποιες είναι, θα πεις πως είναι γνωστές σας από το χωριό, για από κάποια άλλη πολιτεία.

-Μα, αφού ορκίστηκα, γιατί δεν μου λες ποιες είναι;

Ο Μολλά Μουσταφάς δεν απήντησε αμέσως. Άνοιξε την πόρτα, έριξε μια ματιά έξω στο δρόμο. Ξανάκλεισε και ακούμπησε και πάλι με την πλάτη στην πόρτα και μίλησε:

-Κυρα Δέσποινα. Η γυναίκα που θα σου έρθει είναι η κόρη μου και το κοριτσάκι της, εγγονή μου! ...Για να καταλάβεις πόσο είναι επικίνδυνο αυτό που θα γίνει, μάθε πως ο άντρας της, ο γαμπρός μου, είναι ο γιουζ-παλής ο Σελίμ, ...Τούρκος, μουσουλμάνος. Μένουν στα Πλάτανα. Τις έφερα εδώ για μια βδομάδα στο σπίτι μου... για τα Χριστούγεννα...

-Θεέ μου..., ξέφυγε σαν κραυγή τρόμου η επίκληση αυτή απ' το στόμα της Δέσποινας...

-Αν φοβάσαι, δεν θα σου έρθουν, λέγει με χαμηλή φωνή ο Μολλά Μουσταφάς.

-Όχι... όχι... να έρθουν... να έρθουν, φωνάζει η Δέσποινα και τα μάτια της γεμίζουν με δάκρυα.

Δακρύζει κι ο Μολλάς, και ξεκολ-

λάει από την πόρτα, τραβά και κάθεται δίπλα στο μαγγάλι χωρίς να πει τίποτε άλλο.

Σηκώνεται η Δέσποινα. Προτού ν' ανοίξει την πόρτα, ρωτάει με σιγανή φωνή:

-Πώς είν' τ' όνομά της;

-Η κόρη μου Μαρία, η κορούλα της Άννα. Εκείνες ας κοινωνήσουν. Εγώ θα κάμω Χριστούγεννα με «τ' αντίδωρο» που θα μου φέρουν...

Δυο ώρες απ' τα ξημερώματα τράβηξαν για την εκκλησία η Δέσποινα με την Μαρία και την οκτάχρονη Άννα. Ο Νίκος, με την καινούργια του στολή, τους συνόδευε. Ήταν ακόμη άδεια η εκκλησία. Οι γυναίκες ανέβηκαν στον «γυναικωνίτη» και έπιασαν την πιο απόμερη σκοτεινή γωνιά.

Με το τέλος της λειτουργίας κατέβηκαν, κοινωνήσανε και επεστρέψαν στο σπίτι κρύβοντας το πρόσωπο κάτω απ' το σάλι τους, όπως έκανε όλος ο κόσμος το παγωμένο εκείνο πρωινό...

Πέρασαν δέκα χρόνια από κείνα τα Χριστούγεννα... Πέθανε σ' αυτό το διάστημα ο Μολλά Μουσταφάς. Πέθανε κι ο Σελίμ, ο γαμπρός του. Σκοτώθηκε σε κάποια μάχη.

Είκοσι τρία χρόνια ύστερα απ' τον θάνατο του Σάββα, η Δέσποινα έδωσε το χρυσό τ' ωρολόγι με την καδένα του στον γυιό της τον Νίκο, την ημέρα που τον στεφάνωνε με την Άννα, την εγγονή του Μολλά Μουσταφά. □

ΠΡΟΠΕΡΣΙΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

του **Κ. Κρυστάλλη**

(1868 – 1894)

(Το αφήγημα που ακολουθεί είναι γραμμένο στα 1892 κι εξιστορεί ένα περιστατικό από τα τουρκοκρατούμενα Γιάννενα, όταν «ξανάνοιξαν», ανήμερα των Χριστουγέννων, οι εκκλησίες, που η λειτουργία τους είχε απαγορευθεί το 1890.)

... **Ε**πεινάσαμεν κι αλειπούργητοι
οι μαύροι εστρώσαμεν το γιό-
μα να φάμε. Άλλους καιρούς επασχά-
ζαμεν κι εμείς νύχτα, σαν εγυρνούσα-
μεν από την εκκλησιά το πρωί. Φέτο,
όπου δεν είδαμεν εκκλησιά, ούτε για
φαϊ μας πήγαινε ο νους, ακαρτερώ-
ντας τη νύχτ' απ' ώρα σ' ώρα, τον σή-
μαντρο και τον κράχτη. Κι από την
αγρύπνια αυτή μάς εγένονταν αγλέ-
ουρας το φαϊ μέσα και κάθε χαψιά
έπεφτε σαν μολύβι βαριά στο στομά-
χι μας.

Έξαφνα, μέσ' στο φαϊ απάνου,
έν' απέραντο και δυνατό σημανταριό
ανατάραξεν όλην την πόλη μας.

-Κάτι κακό θάρχεψε, λέει ο πατέ-
ρας και κοντοστέκεται με τη χαψιά στο
στόμα του.

-Χριστός και Παναγιά! Σταυροκο-
πιέται η μάνα.

Εμείς τα παιδιά επανιάσαμεν.

Και μονομιάς χλαλοή και τρεχάμα-
τα επλημμύρισαν τους δρόμους.

Πετιούμαστε με τον πατέρα στο
δρόμο να μάθουμε.

Όλ' έτρεχαν κατά την Μητρόπολη.
Τους πρώτους που απαντούμε τους
ρωτάμε τι γίνεται.

-Ανοίγουν οι εκκλησίες, μας λέ-
γουν.

-Και πώς ανοίγουν; Με το στανιό;
-Μωρ' τι με το στανιό, που νικήσα-
μεν! Πήραμεν τα pronómia.

-Πήραμεν τα pronómia! Πήραμεν
τα pronómia! Πήραμεν τα pronómia!

Τώρα αυτός ο λόγος επέταε στα
στόματα όλων κι όλοι ειτρέ-
χαμεν κατά τη Μητρόπολη! Εκεί νύ-
ραμεν ολάνοιχτες της εκκλησιάς τες
πόρτες κι αναμμένα τα καντήλια και
τα πολύφωτα και τους κηροστάτες.
Είχε γιομίσει κόσμον η εκκλησιά και
μέσα και στην αυλή ακόμα. Οι εικόνες
δεν επρόφταιναν να πάρουν ανασπα-
σμούς. Ο ουρανός άρχιζε να ξεκαθα-
ρίζη απάνου. Ξεσυγγέφιασαν και οι
όψες των χριστιανών, όπ' έλαμπαν
τώρα χαρούμενες κι αυλακωμένες κά-
που κάπου από δάκρυα. Και μέσα από
την ψυχή τους ωςάν λιβάνι ανέβαινε
στα ουράνια η μουσική δέηση τούτη:

-Θε μου, δόσε πάντα δύναμη της
εκκλησιάς να βγαίνει από ολούθε νι-
κήτρια, δόσε κι εμάς θάρρος των μαύ-
ρων και μεγάλη καρδιά να φτουράμε
της σκλαβιάς μας τους κατατρεγμούς
και τες καταφρόνησες, ως που να σω-
θούν καμιά μέρα οι αμαρτίες μας κι
ως που να δούμε άστρο ελευθερίας το
Χριστουγεννιάτικο τ' άστρο... □

Ο ΧΑΡΑΜΑΔΟΣ

του **Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη**

(1851 – 1911)

Τι Χριστούγεννα έμελλον να κάμουν, το έτος εκείνο, εις το παλαιόν βραχοκτισμένον θαλασσοδαρμένον Κάστρον, κατέναντι του αγρίως μαινομένου πελάγους, εις τα κράτη του Βορρά; Δυστυχισμένη χρονιά εκείνη. Δύο χιλιάδες γίδια και πρόβατα είχαν ψοφήσει από τα ολίγα κοπάδια της μικράς νήσου, μέσα εις τα χειμαδιά των ποιμένων και βοσκών, από το τρομερόν ψύχος, από τα χιόνια τα πρώιμα, οπού εσκέπασαν τους λόγγους και τα βουνά, έως τους βουβώνας το ύψος. Τρόφιμα άλλα δεν υπήρχον, ειμή ελαίαι και παστά οψάρια. Τ' αμπέλια δεν είχαν καρποφορήσει. άγνωστος πρωτοφανής νόσος είχε βλάψει τα σταφύλια.

Τας τελευταίας σταγόνas του οίνου της χρονιάς, ολίγον λάκυρον νεροπλυμένον το οποίον είχαν κάμει το έτος εκείνο, τας είχαν πείη προ δύο ή τριών ημερών ο Νικολός το Πιτς και ο αχώριστος φίλος του, ο Αντώνης της Γαλοντζίσας, εις το καπηλείον του Γιαννιού της Στέργαινας. και τώρα, οπού εξημέρωναν Χριστούγεννα, με τον ουρανίσκον στεγνόν, έμειναν αγρυπνούντες εις το μικρόν καπηλείον, το σύνθετον και από καφενέν, το οποίον έμεινεν ανοικτόν εξαιρετικώς την νύκτα εκείνην, μέχρι της ώρας καθ' ην έμελλε να σημάνη ο Όρθρος

και η Λειτουργία των Χριστουγέννων.

Πού η εποχή εκείνη, καθ' ην παντοίοι κορσάροι, Τούρκοι, Αφρικανοί, Γενοβέζοι, περιεκάθιζον το μικρόν παραθαλάσσιον φρούριον – και όμως οι τότε άνθρωποι ήσαν ευτυχείς, χωρίς να το ηξεύρουν! Η σιδηρόπορτα πάντοτε κλειστή, η κινητή γέφυρα ανεβασμένη. είχαν αφθόνους τροφάς, κ' έπινον νερόν από μίαν στέρναν. κ' επειδή εφείδοντο του νερού, όταν επρόκειτο να κτισθή τοίχος αυλής ή μικρά καλύβη, κατεσκεύαζον την λάσπην με κρασί – καθώς διηγούνται οι γεροντότεροι – και αυτοί το είχαν εξ ακοής – και όλοι έλεγαν ότι το πιστεύουν. Πού η αφθονία εκείνη εις όλα τα πράγματα; Ευλογημένος καιρός!

Σήμερον, ο Νικολός το Πιτς, και ο φίλος του, ο Αντώνης της Γαλοντζίσας, νοσθάνοντο ξηρόν το φάρυγγα, ενώ εξημέρωνε τέτοια μεγάλη και φαιδρά εορτή, χρονιάρα μέρα! Αφού έπαυσαν τα φαναράκια να περιφέρονται, και τα παιδιά που έψαλλον το «Χριστούγεννα – Πρωτούγεννα» επήγαν να κοιμηθούν, κ' εσθήσθησαν όλα τα φώτα, και ο βορράς εμαίνετο και αντήχει ο πλαταγισμός των κυμάτων κάτωθεν του βράχου, έμεινε το καπηλείον με τας δύο πενιχράς καπνώδεις λυχνίας του, με την θύραν βλέπουσαν προς το πέλαγος, εις

το ύψος όπου ίστατο το παμμέγιστον «Κανόνι της Αναγκιάς», κατά το βόρειον άκρον του Κάστρου.

Δύο ή τρεις άλλοι θαμώνες έκλινον την κεφαλήν εις τα τραπέζια κ' ενύσταζον ο κάπηλος, όρθιος παρά το κυλικείο, αφήκε μέγαν ρογχασμόν. Ο Νικολός το Πις κι ο Αντώνης της Γαλοντζίτσας εξήλθον ν' αγναντέψουν το μαύρον πέλαγος, από της Αναγκιάς το Κανόνι. Τούτους ηκολούθησε μετ' ολίγον δια να ξενυστάξη κι ο ίδιος ο καφετζής.

• • •

Ανάμεσα εις τα χορεύοντα κύματα, εις το έρεβος της νυκτός και το χάος, ο Νικολός κι ο φίλος του είδαν έξαφνα έν φώς μικρόν ως λαμπυρίς να σείεται, ν' αφανίζεται, και πάλιν ν' ανακύπτει. Κάποιον πλοίον αγωνιούσε κ' επαράδερνεν εκεί, εις το μαύρον πέλαγος.

-Να ένα καϊκι, είπεν ο Νικολός το Πις.

-Καράβι μεγάλο είναι, είπεν ο υιός της Γαλοντζίτσας.

-Μεγάλο, μικρό... η φουρτούνα το σπρώχνει κατά δω.

-Ξυλάρμενο; είπεν ο άλλος.

-Ποιος μπορεί να διακρίνη;

Παρήλθον ολίγα λεπτά της ώρας. Το πλοίον είχε πλησιάσει. Εφαίνετο να έχη κατεβασμένα τα πανιά. Ηκούσθη κρότος αλύσεως.

-Να, άραξε, είπεν ο Νικολός το Πις. Θέ μου, και να ήτον φορτωμένο

κρασιά;... Ο Χριστός το στέλνει.

-Να έχη και τίποτα ξηροτύρια στ' αμπάρι του! παρετήρησεν ο Αντώνης της Γαλοντζίτσας.

-Να έφερνε και κάμποσα κεφάλια γιδοπρόβατα για σφάξιμο! προσέθεσεν ο Γιαννιός της Στέργαινας.

• • •

Προ έτους και πλέον, ο καπετάν Ηρακλής ο Καλούμπας, με την ωραίαν μεγάλην σκούναν του, είχεν αποπλεύσει από την Σαλονίκη, δια να εκφορτώσιν έν υπόλοιπον του εκ λιθοκόλλας και οικοδομικού υλικού φορτίου του εις ένα δυτικόν αιγιαλόν του λαιμού της Κασσάνδρας, εντός του Θερμαϊκού κόλπου. Είχε λάβει επί του πλοίου του ένα ή δύο Εβραίους βοηθούς δια την εκφόρτωσιν, επειδή η επιχείρησις εγένετο από μέρους της ισραηλιτικής κοινότητος της Σαλονίκης.

Ο Εβραίος φορτωτής και ο υπάλληλός του δεν ήλπίζον να φθάσωσι τόσον γρήγορα εις το τέρμα του πλού. Ήτο Σάββατον, έφθασαν προ μεσημβρίας, και ο καπετάν Ηρακλής επέμενε ν' αρχίσιν αμέσως η εκφόρτωσις.

Ήτο περί τα μέσα του φθινοπώρου, οι καιροί ήσαν θυμωμένοι, και κατά πάσαν νύκτα σφοδρότατοι απόγειοι άνεμοι έπνεον.

Το μέρος ήτο αλίμενον. Ήτο κίνδυνος, αν έμενον την νύκτα, ο άνεμος και τα κύματα να ξεσύρουν την άγκυραν, να ξουριάσουν το πλοίον, και

τότε... καλό ξεπλάτισμα! όπως λένουν οι ναυτικοί.

Ο Εβραίος ηρνήθη να δώσει χείρα εις την εκφόρτωσιν εν ημέρα Σαββάτου. Δεν ήξευρεν, ο Τσιφούτης, ότι «έξεσιν εν Σαββάτω αγαθοποιείν», και δεν ήξευρεν ότι «Κύριός εστιν ο Υιός του Ανθρώπου και του Σαββάτου». Ήξευρε μόνον να σώζεται, με τον κόπον των Ελλήνων ναυτικών, πλέων εν ημέρα Σαββάτου.

Πώς δεν τους διέτασσε (του έλεγεν ο καπετάν Ηρακλής) να αράξουν καταμεσής στο πέλαγος, εις βάθος διακοσίων οργυιών, δια να μη αρμενίζουν το Σάββατον; Άλλως και δια να αράξουν μόνον εκχρειάζετο κόπος, εργασία. Αλλ' ήτο, ως φαίνεται, γνήσιος απόγονος εκείνων, οΐτινες το πάλλαι διύλιζον τον κώνωπα και κατέπινον την κάμηλον.

Ο πλοίαρχος εθύμωσεν, ηγανάκτησε, και δυστυχώς, ως ελέχθη, ίσως παρεξαιτάπη κατά του Εβραίου. Τον υπάλληλόν του τον υπεχρέωσε δια της βίας να εργασθή, εξεφόρτωσεν όπως ηδυνήθη και απέπλευσε.

• • •

Την άλλην χρονιάν, μεσούντος του Δεκεμβρίου, ο καπετάν Ηρακλής, προερχόμενος από τα Μπογάζια, και το Δεδεαγάτς, φέρων και τινα εξαίρετα κασκαβάλια της Αίνου, επλησίασεν εις την Λήμνον, εφόρτωσεν ωραία κοκκινωπά κρασιά, κ' επλευσεν εις Θεσσαλονίκην.

Η Εβραϊκή Κοινότης ηρνήθη να δεχθή και να εκφορτώσῃ τα πράγματα, τα οποία ήσαν προωρισμένα εις παραλαβήν αυτής. Απηγόρευσεν εις όλους τους εργάτας της, εκφορτωτάς, αχθοφόρους, αμαξαγωγούς, Εβραίους ή όχι, να συντελέσωσιν εις την εκφόρτωσιν.

Ο καπετάν Ηρακλής δεν ήξευρε τίποτε, δι' ό,τι είχε συμβή από πέρυσιν έως εφέτος. Εν τω μεταξύ, η Κοινότης τον είχε κάμει χαραμάδον, ήτοι αποσυνάγωγον, μεταξύ των Ελλήνων εμποροπλοιάρχων.

Ο καπετάν Ηρακλής δεν ηθέλησε ούτε να ενεργήσῃ τι, ούτε εις το Προξενείον να προσφύγῃ. Επειδή ήρχοντο Χριστούγεννα δεν εμελέτα μεν να πλεύσῃ εις την γενέθλιον νήσον του, δια να εορτάσῃ, αλλ' ενδομύχως νύχτετο να έστελλεν ο Θεός ένα καλόν βορράν δια να πωλήσῃ τα κρασιά οπουδήποτε (τα οποία ήξευρεν ότι εκόσμιζαν πάμφθινα εις τον έμπορόν του) και έπειτα μίαν καλήν νοτιάν δια να ποδίσῃ και μεταβή εις την πατρίδα του. Δεν ήξευρεν, επειδή προ πολλού δεν είχε λάβει γράμματα εκείθεν, ότι ακριβώς δια το είδος αυτό του τερπνού εμπορεύματός του, υπήρχε μεγάλη δίψα εις όλους τους ουρανίσκους και τους φάρυγγας των νυκτερινών θαμώνων του καπηλείου, επάνω εις το Κανόνι της Αναγκιάς... εκεί ήτο η πατρίς του.

Απέπλευσεν από την Σαλονίκην, και έλεγε μέσα του: «Να μην πιάσῃ

η κατάρα των Τσιφούτηδων! Να μην τους περάση!» Διασκέδασον την βουλήν του Αχιόφελ, Κύριε ο Θεός μου!

Ανοικτά από την Κασσάνδραν εύρε δύο μεγάλα πλοία, βαρυφορτωμένα από αρνία πρώιμα κ' ερίφια. Ηγόρασεν εξ αυτών είκοσι κεφάλια.

Όπως ευχήθη, ούτω σχεδόν έγινε. Την πρώτην νύκτα έστειλεν ο Θεός ελαφρόν βορράν. Την δευτέραν εσπέραν έπνευσεν σφοδρός νότος.

Επόδισε την νύκτα και κατέπλευσεν εις το παλαιόν βραχοκτισμένον

και θαλασσοδαρμένον Κάστρον.

Άμα εξημέρωσε, και έπαυσεν ο άνεμος, εξεφόρτωσε τα είκοσι κεφάλια αρνία κ' ερίφια, τα εξαίρετα τυριά της Αίνου, κ' επώλησε προς είκοσι λεπτά την οκάν το κοκκινωπόν αφρώδες ποτόν.

Κ' έτσι έκαμαν καλά Χριστούγεννα, και ο πλοίαρχος εις την εστίαν του, κι ο Νικολός το Πιπς, κι ο Αντώνης της Γαλοντζίσσας, κι ο Γιαννιός της Στέργαινας, και όλοι οι κάτοικοι του βορεινού θαλασσοδαρμένου χωρίου. □

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Χριστούγεννα! Στον ουρανό λάμπει τ' αστέρι
απ' όλα τ' αστέρια πιο λαμπρό,
τ' άστρο που μια φορά κι έναν καιρό
σκόρπισε φως σ' όλη τη γη κι όλα τα μέρη.

Γιορτή χαράς απόψε! Αντηχούνε
χρυσές καμπάνες μες τα χιόνια των καιρών,
γλυκά μηνύματα πατρίδων φωτερών...
ρόδα και κρίνα στις πιστές καρδιές ανθούνε.

Χριστούγεννα! Στον ουρανό λάμπει τ' αστέρι,
τ' άστρο των μάγων λάμπει στις ψυχές.
Θεέ μου! Οι ψυχές ας γίνουν φάτνες ταπεινές,
φως ο Χριστός κι αγάπη να μας φέρει.

Ας λάμψουν ήλιοι μέσα στους χειμώνες,
να διώξουνε τα νέφη του βορριά
κι ας έρθει Απρίλης μες τα χιόνια τα βαριά,
κήποι ν' ανθίσουν κει που πέρασαν κυκλώνες.

Στ. Μπολέτσος

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΓΡΙΑΣ

του **Χρήστου Χριστοβασίλη**
(1861 – 1937)

[Στο διήγημά του «Τα Χριστούγεννα της γριάς», από τη συλλογή «Διηγήματα της ξενιτιάς» (1889), ο συγγραφέας αναφέρεται στο θέμα της αποδημίας. Βρίσκει αφορμή να περιγράψει μερικά από τα χριστουγεννιάτικα έθιμα και τις αντιλήψεις των χωρικών της Ηπείρου.]

[...]

- Ξύπνα, Μαρνανθούλα μ'! φώναζε η γριά. Ξύπνα και μας καρτεράει ο παπάς στην εκκλησιά, να μας δώσει πασκαλίτσα και να γυρίσουμε γλήγορα να φάμε γκουλιάστρα, γάλα, αβγά, τυρί, κότες και τηγανίτες, που φάσκιανε η Κυρά μας η Παναγιά το Παιδάκι της τον Χριστό, όταν ήταν κι αυτός μικρός. Σήκου, Μαρνανθούλα μ', και μας περιμένει ο παπάς! [...]

Με τα πολλά ξύπνησε η τσιούπρα. Άνοιξε τα μάτια της και κοίταξε κακωμένα τη βάβω της, δακρύζοντας και λέγοντας:

-Αχ! μωρή βάβω, και συ τι μόκανες! Αχ! τι μόκανες, παλιοβάβω! Αχ! τι μόκανες!

-Τι σόκανα, ψυχή μ'; Τι σόκανα, καρδούλα μ'! τη ρώτησε με τρυφεράδα η γριά.

-Πώς τι μόκανες; Εγώ έγλεπα στον ύπνο τον πατερούλη μ', κι εκεί που τον αγκάλιασα και τον φιλούσα, με ξύπνησες εσύ! Γιατί να με ξυπνήσεις, καημένη βάβω; Αχ! η καημένη, πώς έχασα τον πατέρα μ' μες από την αγκαλιά μ'! Αχ! γιατί να μη τον αγκαλιάσω πολύ σφιχτά, για να μη μου φύγει και να ξυπνήσουμε μαζί! Αχ! τι όμορφος, που ήταν ο

πατερούλης μ'! Ψηλός, ασπροκόκκινος, μαυρομάτης, μαυροφρύδης και μαυρομούστακος. Άγγελος γραμμένος, βαβούλα μ'. Τι πατέρα όμορφον έχω η καημένη και δεν το γνώριζα ως τα τώρα! [...]

Δεν πέρασε όμως πολλή ώρα κι ήρθε ο παπάς, και κάθισε στην κορφή της στίας, κι αφού τράβησε μια γερή ρακή με το παγούρι, κι έπινε και τον καφέ που του είχεν έτοιμο η γριά, και κύκλωσαν όλοι το καταφορτωμένο το τραπέζι από χριστουγεννιάτικα φαγητά, έβαλε το βλογητό: «Χριστέ ο Θεός ευλόγησον την βρώσιν και την πόσιν...», αλλά πριν τελειώσει το βλογητό του, «μπουμ» ακούστηκε μια τουφεκιά στην εξώθυρα. «Μπουμ!» κι άλλη μια. Αντραλεύτηκαν τα σκυλιά. Πετάχτηκαν όλοι ορθοί και σωρό-κουβάρι κατέβηκαν τη σκάλα και βγήκαν στην αυλή.

-Ψυχούλα μ', παιδάκι μ'! φώναξε η γριά με ψυχόπονο.

Δόξα σοι ο Θεός, που 'ρθες γερός και καλά!

-Ψυχούλα μ', πατερούλη μ'! φώναξε κι η Μαρνανθούλα. Καλώς όρισες!

Κατέβηκε ο ξενιτεμένος, ο γιος της γριάς κι ο πατέρας τής τσιούπρας, από τ' άλογό του, και μάνα και παιδί, πατέρας και τσιούπρα, και βάβω και αγγο-

νιά, έγιναν και οι τρεις ένα δυσκολοχώ-
ριστο σύμπλεγμα αγάπης και πόνου, χα-
ράς και ευφροσύνης. [...]

Οι γάτες είχαν στήσει πανηγύρι
από τη στιγμή που, πέφτοντας
οι ντουφεκιές, πετάχτηκαν οι ανθρω-
ποι όξω. Είχαν φάγει όλο το γάλα και,
τη στιγμή που έμπαιναν οι νοικοκυραί-
οι στο δωμάτιο, ξέσκιζαν τη βραστή την
κότα, που ήταν στον ταβά, τη μανέστρα
που ήταν στη σουπιέρα, και το τεψί με
τες τηγανίτες. Σπολλάτν!

-Τσιπ! Τσιπ, καταραμένες! φώναξε ο
παπάς για να τες διώξει.

Η γριά, όμως, που σε άλλη περίστα-
ση θα ήταν ικανή να τες σκοτώσει, δε
θύμωσε καθόλου, αλλά είπε:

-Αφς τες, παπά μ'! Ζώα είναι. Έχ'ν
κι αυτές δίκιο σήμερα και κάν' ν πασκα-

λιά. [...]

Πριν σηκωθεί το τραπέζι ακόμα, ο
παπάς είπε στη γριά:

-Ε! τώρα, κυρά, ετοιμάσου να πεθά-
νεις, όπως έλεγες, γιατί απόλαψες ό,τι
ποθούσες!

-Τι λες, δέσποτά μ'; Τι κουβεντιάσεις;
Αμ τώρα θέλω να ζήσω και να χαρώ! Η
ζωή είναι γλυκή όταν αδερφώνεται με τη
χαρά. Ο πόθος συγκρατάει τη ζωή μας
κι η λύπη τη σβύει. Τώρα θέλω να ζήσω,
να παντρέψω τη Μαριανθούλα μ', να τη
νυφωστολίσω με τα χεράκια μ', να ιδώ
κι ένα – δύο δίγγονα, που λέει ο λόγος,
κι ύστερα ας παρουσιαστεί ο άγγελος να
του παραδώσω την παρακαταθήκη, που
μου έβαλε ο Θεός. Και τι κατάλαβα από
τη ζωή, αν δεν ζήσω τώρα;

□

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Της μερσεντές μου το γκαράζ δεν έχει φάνη,
το έλατο μες στο σαλόνι μου θα βάλω
και τη χαρά μου πάω στα χαρτιά να παίξω
ή θα ταξιδέψω στην Ανατολή.

Τι Βούδας τι Χριστός, κι οι δυο το ίδιο είναι
και στις παγόδες σεργιανίζοντας θα δω
τους Βόνζους να κτυπούν τα γκονκ,
στις προσευχές τους όμως μετοχή δεν θα 'χω.

Μοντέρνο πνεύμα, τι τους θέλω τους θεούς;
Εγώ κανένα είδωλο δεν προσκυνάω
σε πλάκες ή σε σκόνη τον χρυσό λατρεύω.
Φτωχός Θεός γεννήθηκε για τους φτωχούς!

Ελ. Μάινας

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ, ΣΤΟ ΑΪΒΑΛΙ

του **Φώτη Κόντογλου**

(1895 – 1965)

(Στο διήγημα «Παραμονή Χριστούγεννα» μεταφερόμαστε μέσα στο Αϊβαλί, τις ελληνικές Κυδωνίες. Επηρεασμένος ο Φ. Κόντογλου από το περιβάλλον της εκεί περιοχής, μια και τα παιδικά του χρόνια τα έζησε στο μετόχι της Αγίας Παρασκευής, έξω από το Αϊβαλί της Μ. Ασίας, συγκέντρωσε τη συλλογή «Το Αϊβαλί, η πατρίδα μου». Στη συλλογή αυτή ανήκουν και τα εορταστικά του διηγήματα που αναφέρονται στο Δωδεκαήμερο.)

...**Κ**ρύο τάντανο έκανε, παραμονή Χριστούγεννα. Ο αγέρας σαν να 'τανε κρύα φωτιά κ' έκαιγε. Μα ο κόσμος ήτανε χαρούμενος, γεμάτος κέφι.

Είχε βραδιάσει κι ανάψανε τα φανάρια με το πετρόλαδο. Τα μαγαζιά στο ταρσί φεγγοβολούσανε, γεμάτα απ' όλα τα καλά. Ο κόσμος μπαινόβγαινε και ψούνιζε από το 'να το μαγαζί έβγαινε, σ' άλλο έμπαινε. Κι όλοι χαιρετιόντανε και κουβεντιάζανε με γέλια, με χαρές.

Οι μεγάλοι καφενέδες ήτανε γεμάτοι καπνό από τον κόσμο που φουμάριζε. Ο καφενές τ' Ασημένιου είχε μεγάλη φασαρία, χαρούμενη φασαρία. Είχε μέσα δύο σόμπες, και τα τζάμια ήτανε θαμπά, απ' όζω έβλεπες σαν ίσκιους τους ανθρώπους. Οι μυστηρήδες είχανε βγαλμένες τις γούνες από τη ζέστη, κόσμος καλός, καλοπερασμένοι νοικοκυραίοι.

Κάθε τόσο άνοιγε η πόρτα και μπαίνανε τα παιδιά που λέγανε τα κάλαντα. Άλλα μπαίνανε, άλλα βγαίνανε. Και δεν τα λέγανε μισά και μισοκούτελα,

μα τα λέγανε από την αρχή ίσαμε το τέλος, με φωνές ψαλτάδικες, όχι σαν και τώρα, που λένε μοναχά πέντε λόγια μπρούμυτα κι ανάσκελα, και κείνα παράφωνα.

Αντίκρυ στον μεγάλο καφενέ τ' Ασημένιου ήτανε κάτι φτωχομάγαζα, τσαρουχάδικα, ψαθάδικα και τέτοια. Ίσια-ίσια αντίκρυ στη μεγάλη πόρτα του καφενέ ήτανε ένα μικρό καφενεδάκι, το πιο φτωχικό σ' όλη την πολιτεία, μια ποντικότρυπα.

Ενώ ο μεγάλος ο καφενές φεγγολογούσε και τα τζάμια ήτανε θολά από τη ζέστη, η ποντικότρυπα ήταν σκοτεινή, γιατί η λάμπα, μια λάμπα τσιμπλιασμένη, μια άναβε, μια έσβηνε, όπως έμπαινε ο χιονιάς από τα σπασμένα τζάμια της πόρτας. Η φτιλήθρα ήτανε στραβοβιδωμένη και τσαλαπατημένη σαν το μούτρο του καφετζή, του μπαρμπα-Γιαννακού του Χατζή, το φτιλί στραβοκομμένο, το γυαλί σπασμένο από το 'να μάγουλο και στην τρύπα είχανε κολλημένο ένα κομμάτι ταραμαδόχαρτο. Βάλε με το νου σου τι φως έδινε μια τέτοια λάμπα! Κάτω τα

σανίδια ήτανε σάπια και τρίζανε. Στον τοίχο ήταν κρεμασμένα δυο-τρία παμπάλαια κάντρα, καπνισμένα σαν αρχαία εικονίσματα: το 'να παρίστανε τον Μέγα Πέτρο μέσα σε μια βάρκα που την έδερνε η φουρτούνα, τ' άλλο τον μάντη Τειρεσία που μιλούσε με τον Αγαμέμνονα, τ' άλλο τον Παναγή τον Κουταλιανό που πάλευε με την τίγρη.

Η πελατεία ήτανε συνέχεια με το καφενείο. Όλοι-όλοι ήτανε πέντ'-έξι γέροι σκεβρωμένοι, σαράβαλα, με κάπι τρύπιες γούνες που δεν τις έπιανε αγκίστρι. Δυο-τρεις ήταν γιαλικάρηνδες, δηλαδή είχανε καμμιά σάπια βάρκα και βγάζανε θαλασσινά για μεζέδες, που τα λέγανε γιαλικά, γιατί βρίσκονται στο γιαλό, δηλαδή στα ρηχά νερά. Οι άλλοι ήτανε φρουκαλάδες, δηλαδή κάνανε φρουκαλιές. Ήτανε και κανένας νεροκουβαλητής και κανένας καρβουνιάρης. Να, αυτή ήτανε η πελατεία.

Ο βοριάς έμπαινε μέσα με την τρούμπα, και στριφογύριζε τη λάμπα που κρεμότανε από το μαυρισμένο ταβάνι, κι αναβόσθινε. Από το κρύο τρέμανε οι γέροι και κουκουλίζανε τα χέρια τους, τα βάζανε κι από πάνω από το τσιγάρο, τάχα για να ζεσταθούνε.

Ο φουκαράς ο καφετζής, για να μην παγώσει, έκανε σουλάτσο, πηγαينوερ-

χότανε από το τεζάκι ίσαμε την πόρτα, με την παλιογούνα ριχμένη από πάνω του και, για να δώσει κουράγιο στην πελατεία, εκεί που σουλατσάρριζε, τον έπιανε το σύγκρυο και χτυπούσανε τα κατασάγονά του, κ' έσφιγγε απάνω του την παλιοπατατούκα του κ' έλεγε: «Εεεέχ! Μωρέ ζεστό που είναι το καφενεδάκι μας!...».

Ύστερα γύριζε κ' έδειχνε τον μεγάλον καφενέ, που καπνίζανε κάργα οι σόμπες, κ' έλεγε: «Αντίκρυ, σκυλί ψοφά από το κρύο..., σκυλί ψοφά!». Ο καϊμένος ο μπαρμπα-Χατζής!

Απ' όξω περνούσε κόσμος βιαστικός, με γέλια και με χαρές. Από δω κι από κει ακουγότανε τα παιδιά που λέγανε τα κάλαντα στα μαγαζιά.

Η ώρα περνούσε κι ανάρριε σιγά – σιγά ο κόσμος. Τα μαγαζιά σφαλούσαν ένα – ένα. Μοναχά μέσα στα μπαρμπεριά ξουριζόντανε ακόμα κάτι λίγοι.

Στο τσαρσί λιγότευε η φασαρία, μα στους μαχαλάδες γυρίζανε τα παιδιά με τα φανάρια και λέγανε τα κάλαντα στα σπήτια. Οι πόρτες ήτανε ανοιχτές, οι νοικοκυρέοι, οι νοικοκυράδες και τα παιδιά τους, όλοι ήτανε χαρούμενοι, κ' υποδεχόντανε τους ψαλτάδες, και κείνοι αρχίζανε καλόφωνοι σαν χοιζάδες:

*Καλήν εσπέραν, άρχοντες, αν είναι ορισμός σας,
Χριστού την θείαν γέννησιν να πω στ' αρχοντικό σας.
Χριστός γεννάται σήμερον εν Βηθλεέμ τη πόλει,
οι ουρανοί αγάλλονται, χαίρει η κτίσις όλη...*

Και αφού ξιστορούσανε όσα λέγει το Ευαγγέλιο, τον Ιωσήφ, τους αγγέ-

λους, τους τσομπάνηδες, τους μάγους, τον Ηρώδη, το σφάξιμο των νηπίων και τη Ραχήλ που έκλαιγε τα τέκνα της, ύστερα τελειώνανε με τούτα τα λόγια:

*Ιδού οπού σας είπαμεν όλην την ιστορίαν,
Του Ιησού μας του Χριστού γέννησιν την αγίαν.
Και σας καλονυχτίζομεν, πέσετε κοιμηθήτε,
ολίγον ύπνον πάρετε και πάλι σηκωθήτε.
Και βάλετε τα ρούχα σας, εύμορφα ενδυθήτε,
στην εκκλησιάν τρέξατε, με προθυμίαν μπήτε.
Ν' ακούσετε με προσοχήν όλην την υμνωδίαν
και με πολλήν ευλάβειαν την θείαν λειτουργίαν.
Και πάλιν σαν γυρίσετε εις το αρχοντικόν σας,
ευθύς τραπέζι στρώσετε, βάλτε το φαγητόν σας.
Και τον σταυρόν σας κάμετε, γευθήτε, ευφρανθήτε,
δότε και κανενός πωχού, όστις να υστερήται.
Δότε κ' εμάς τον κόπον μας ό,τ' είναι ορισμός σας,
και ο Χριστός μας πάντοτε να είναι βοηθός σας.
Και εις έτη πολλά.*

Μπαίνανε στο σπίτι με χαρά, και πηγαίνανε με πιο μεγάλη χαρά. Παίρνανε αρχοντικά φιλοδωρήματα από τον κουρβαντά τον νοικοκύρη κι από τη νοικοκυρά λογιών-λογιών γλυκά, που δεν τα τρώγανε, γιατί ακόμα δεν είχε γίνει η Λειτουργία, αλλά τα μαζεύανε μέσα σε μια καλαθιέρα.

Αβραμιαία πράγματα! Τώρα στεγνώσανε οι άνθρωποι και γινήκανε σαν ξερίχια από τον πολιτισμό! Πάνε τα καλά χρόνια! Όλα γινόντανε όπως τα 'λεγε το τραγούδι: Πέφτανε στα ζεστά τους και παίρνανε έναν ύπνο, ως που αρχίζανε και χτυπούσανε οι καμπάνες από τις δώδεκα εκκλησιές της χώρας. Τι γλυκόφωνες καμπάνες! Όχι σαν τις κρύες τις ευρωπαϊκές, που θαρρείς πως είναι ντενεκεδένιες! Στολίζοντανε όλοι, βάζανε τα καλά τους,

και πηγαίνανε στην εκκλησιά.

Σαν τελείωνε η Λειτουργία, γυρίζανε στα σπίτια τους. Οι δρόμοι αντιλούσανε από χαρούμενες φωνές. Οι πόρτες των σπιτιών ήταν ανοιχτές και φεγγοβολούσανε. Τα τραπέζια περιμένανε στρωμένα με άσπρα τραπεζομάντηλα, κι είχανε απάνω ό,τι βάλει ο νους σου. Φτωχοί και πλούσιοι τρώγανε πλουσιοπάροχα, γιατί οι αρχόντοι στέλνανε από όλα στους φτωχούς. Κι αντίς να τραγουδήσουνε στα τραπέζια, ψέλνανε το «Χριστός γεννάται, δοξάσατε», «Η Παρθένος σήμερα τον υπερούσιον τίκτει», «Μυστήριον ξένον ορώ και παράδοξον». Αφού ευφραινότανε απ' όλα, πλαγιάζανε αξέγνοιαστοι, σαν τ' αρνιά που κοιμόντανε κοντά στο παχνί, τότες που γεννήθηκε ο Χριστός εν Βηθλεέμ της Ιουδαίας... ■

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

του **Σπ. Μελά**

(1882 – 1966)

Τα ποτάμια τρελάθηκαν, φρένιασαν, λύσσαξαν κι έσπασαν, ένα-ένα, όλα τα γεφύρια τους. Τα ποτάμια τίναντο το ζυγό τους τη νύχτα. Και την αυγή κόχλαζε πια η μανιασμένη οργή τους ελεύθερη, με δίνες μεγάλες, παφλασμούς κι αφρισμένα πηδήματα πάνω στα μεγάλα κοτρώνια της κατεβασιάς. Αυτά τα ποτάμια κρατούν τραγικά μυστικά στις βασανισμένες, χιλιοστριμμένες, πολύπλοκες κοίτες τους. Κάπου-κάπου βλέπετε να περιδινούν και να σέρνουν στους ατέλειωτους υγρούς πλοκάμους τους το πώμα κάποιου Ιταλού, που νεκρός υποχωρεί προς το «μάρε νόστρο». Στέκω με τ' αυτοκίνητο μπροστά σ' απομεινάρια μιας απ' αυτές τις συντριμμένες γέφυρες. Και τώρα; Πώς γυρίζει κανείς στον προορισμό του; Η φήμη, που ξέρει να τρέχει και στην ερημιά όπως και στις πόλεις, έφερε αυτό το λόγο:

-Το μηχανικό φτάνει γεφύρι.

-Πού, ρε συνάδελφε;

-Κατά το Πετράνι, τραβάτε!

Και «τραβάμε». Ποιοι; Όσοι έχουν ανάγκη να φτάσουν, πέρα από τα χαλασμένα γεφύρια, προς κάποιους προορισμούς. Και είν' εκεί ένας κόσμος από ανθρώπους τόσο διαφορετικούς, που ψαρεύουμε στις ορεινές διαβάσεις για το Πετράνι! Είναι ημιονηγοί μεταγωγικών που πάνε με την ελπίδα να περάσουν στους σταθμούς εφοδιασμών για τρόφιμα· είναι ημιονηγοί συζυγαρχιών, που πάνε ν' ανεφοδιαστούν σε πυρομαχικά· είναι τραυματί-

ες «εκ των δυναμένων να βαδίσουν» που οδοιπορούν, για να συντομεύσουν την απόσταση, που τους χωρίζει από τα υγειονομικά λεωφορεία – αυτά που θα τους μεταφέρουν στα πιο κοντινά νοσοκομεία· είναι ταχυδρόμοι των μονάδων, που κουβαλούν, μέσα στις πέτσινες τσάντες τους, την αλληλογραφία του φαντάρου με τ' αντικείμενα της στοργής και των καημών του· είναι σύνδεσμοι που μεταφέρουν, σ' άκοιψους φακέλους, έγγραφα, διαταγές κι αναφορές σύντομες, που συντάσσονται στη δύσκαμπτη γλώσσα του σπαθιού· είναι βαθμοφόροι αδήλων κι αινιγματικών αποστολών· είναι άνθρωποι των μετόπισθεν, ακόμα, φύλακες δρόμων, σκαπανείς, επόπτες, δεν ξέρω τι άλλο, που μεταχειρίζονται ένα ντουφέκι, λάφυρο ιταλικό, για να κυνηγήσουν λαγούς ή, λίγο ψηλότερα, ελάφια κι αγριογούρουνα, για να σας πουν ξαφνικά, στο λόγγο που περνάτε, στο αντίσκηνο κάποιου σχηματισμού, όταν έχετε πια ξεχάσει προ πολλού κάθε γαστρονομική απόλαυση:

-Κάθεστε να φάμε λαγό σιφάδο;

Έτσι γίναμε, σιγά-σιγά, σ' αυτές τις ορεινές διαβάσεις, ένα ετερόκλητο караβάνι, που σημείωνε τις μαρτυρικές αναβάσεις του με το ρυθμικό, φοβερό βούλιαγμα στις απαίσιες λάσπες των μονοπατιών· που χανότανε και ξεσχιζότανε μέσα στα παλιούρια και τ' αρκουδόβατα και καταποντιζότανε σε χαράδρες, για να περάσει

φουσκωμένα ρεύματα χειμάρρων. Ζύγωσα τους πιο συμπαθητικούς – τους τραυματίες. Ήταν όλοι του πεζικού λαβωμένοι στους αγώνες ενός τρομερού «υψώματος», στο μέτωπο της Κλεισούρας. Κατέβαινα κι εγώ απ' αυτό το ύψωμα, εκείνο το πρωί: Είχα περάσει, απάνω σ' αυτό το βουνό – στο μέρος, το κατεχόμενο από το πεζικό μας – είκοσιτέσσερες ώρες· είχα παρακολουθήσει τον υπέροχο αγώνα τους και τους κοίταζα, με τον σιωπηλό, τον αρνητόρευτο θαυμασμό που ταιριάζει σε τέτοιους άντρες. Ήτανε δυο νεαροί ανθυπασπιστές – δυο παιδιά, που μόλις πρόλαβαν ν' αρχίσουν να ζουν, με τ' απαραίτητα γενάκια και τα μαλλιά τους απεριοποίητα, λυγεροί, μεσάτοι, σχεδόν κομποί, μέσα στο τσαλακωμένο χακί τους. Ο ένας, μάλιστα, περπατούσε λαμπιδωτός, σαν απόλυτα υγιής. Κι αν δεν δάγκωνε κάπου-κάπου τα χείλη του, σε κάθε απότομη κίνηση του σώματος, για να κρύψει τον πόνο του, δεν θα μπορούσε να υποπτευθεί κανείς, ότι πρόκειται για τραυματία. Και όμως κουβαλούσε, φυτεμένο στην πλάτη του, ένα θραύσμα όλμου.

- Πάω, μούλεγε με το πιο φυσικό ύφος του κόσμου, να το βγάλω στο πρώτο νοσοκομείο που θα φτάσω, για να ξαναγυρίσω!

Κι έπεφτε, ύστερα, σε μια μελαγχολία σχεδόν παιδιαστική:

-Αλλά μου τα χαλάει όλα, φίλε μου, αυτό το καταραμένο πράγμα: Τραυματίστηκα στην πλάτη! Όλοι θα νομίζουν, ότι έφευγα. Φταίω εγώ, σε παρακαλώ, αν έσκασε ο όλμος πίσω μου;

Ο άλλος είχε τραυματιστεί στη μασχάλη, από πολυβόλο, πονούσε, δεν τόκρυβε, βογγούσε. Και πίσω τους ακο-

λουθούσαν τα πληγωμένα φανταράκια. Ανάμεσα σ' αυτά ένας δραπέτης από βυζαντινή τοικογραφία, με τη μορφή κορνιζαρισμένη από μαύρα, κατάμαυρα γένια, στο σχήμα του Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου, με την ωλένη τσακισμένη από βλήμα όλμου· κι ο άλλος ψηλός, λιγνός, γωνιώδης, με μια μύτη σουβλερή, που τούπεφτε ως το σαγόνι, με ύφος αφάνταστα κακομοίρικο, επικληθείς ταχύτητα «κλαψιάρης», γιατί δάκρυζε, σα μικρό παιδί, στον ελάχιστο πόνο και στην παραμικρή δυσκολία.

- Έλα, κλαψιάρη, του φώναζαν - γιατί διαρκώς καθυστερούσε - θα μείνεις μονάχος και θα σε φάνε οι λύκοι!

Έτσι περπατούσαμε, σχεδόν όλη την ημέρα ως το Πετράνι, χωρίς να σταθούμε, χωρίς να κάμουμε πουθενά μεσημέρι, με τα επεισόδια του δρόμου, με τις αφηγήσεις των φαντάρων, με την γκρίνια των ημιονηγών, όταν κάποιος ρώτησε:

-Βρε παιδιά, το ξέρετε ότι σήμερα έχουμε Χριστούγεννα;

Τον κοίταξαν όλοι, χωρίς να πουν μια λέξη: Οι Θεσσαλοί - και είχαμε καμιά δεκαριά στο караβάνι - νοσταλγούσαν τη «γουρουνοχαρά», το ροδοπημένο χοίρο των Χριστουγέννων· άλλοι τον όρθρο, με την οικογένειά τους, στη μικρή εκκλησία του χωριού· άλλοι, πιο καλομαθημένοι, το δέντρο, τη γαλοπούλα, την πίτα, τα χρυσόψωμα. Αλλά δε μίλησε κανείς. Τα ποτάμια που τρελάθηκαν κι έσπασαν τα γεφύρια δεν άφησαν τα τρόφιμα να περάσουν. Τους είχαν καταδικάσει σε χριστουγεννιάτικη νηστεία και πορεία εντατική. Αλλά δεν άνοιξε κανείς το στόμα – μεγάλη κι αιώνια που είσαι, ιδέα της πατρίδας!

- να παραπονεθεί. Άρχισε να μouxρώνει· οι τεράστιοι ίσκιοι των βουνών να σκλαβώνουν και να πνίγουν το φως, η νύχτα να πέφτει βαριά κι αβέβαιη, όταν από ένα μονοπάτι παράξενο, ανάμεσα γκρεμού και ρεύματος, γεμάτο σε κάθε βήμα από άλογα και μουλάρια ψόφια, τουμπανιασμένα και κορακοφαγωμένα, κατεβήκαμε προς το Πετράνι. Η γέφυρα όμως ατελείωτη. Το ποτάμι όλο φοβέρα στη μέση· και πουθενά τριγύρω μια στέγη να μας προφυλάξει από τον παγερό βοριά της νύχτας. Τότε το βουνό, σαν νάχε σπλαχνική καρδιά θνητού, πρόσφερε, κάπου σιμά εκεί, μια μικρή σπηλιά. Στριμωχτήκαμε μέσα όλοι, κοπιασμένοι και πονεμένοι, ανάψαμε φωτιά κι αρχίσαμε τα παραμύθια – τα μεγάλα, τα ζωντανά παραμύθια της Πίνδου και της Μόροβας, της Κάμιας και της Νεμέρσκας, για ν' αποκοιμηθούμε πάνω στα βράχια, τόσο γλυκά, όσο ποτέ σε στρώμα πουπουλένιο. Μόνον ο «κλαψιάρης», σε μια γωνιά, στο σκοτάδι, σένεζε απαρνηγόρητα. Ήταν ο μόνος που δεν κατάλαβε ότι περνούσε τα καλύτερα Χριστούγεννα της ζωής του, μέσα στην ίδια ατμόσφαιρα του πόνου και της ταπεινοσύνης που τύλιγε το θείο βρέφος στη σπηλιά της Βηθλεέμ.

Όταν βγαίναμε από τη γραφική αυλή του μικρού μοναστηριού, που στεφανώνει το λόφο με τις ταπεινές οικοδομές στη ζώνη των επιχειρήσεων –και το παλιό, βυζαντινό εκκλησιδάκι του – ως πού είχε σκαρφαλώσει ο αιωνόβιος πολιτισμός των αυτοκρατόρων! – ο διοικητής του συντάγματος, που με ξεπροβόδιζε, μου είπε:

- Κατεβείτε από τη χαράδρα: Θ' απα-

νήσετε, σε καμιά πεντακοσαριά μέτρα, στο τσαντηράκι του, και τον αρχηγό της μοίρας πυροβολικού, να τον ευχηθείτε...

- Γιατί;

- Γιορτάζει σήμερα, τον λένε Χρήστο.

- Πρώτης τάξεως ιδέα! Δεν έχω κάμει ποτέ μου επισκέψεις στο πεδίο της μάχης και μάλιστα επάνω στον αγώνα.

Ήταν ένα κρύο πρωί, μ' ουρανό παθιασμένο, με φως μουντό και φιλόβρεχε. Το αναιμικό χορταράκι, που πρασίνιζε στις μαλακές πλαγιές της χαράδρας, αγωνιζότανε μάταια, να βάλει μια γελαστή πινελιά στο σκουντουφλιασμένο τοπίο. Πάνω σ' αυστηρά περιγράμματα των χιονισμένων βουνών οι αντάρτες έσερναν αργά τα αινιγματικά ξεφτίδια τους· οι καπνοί απ' τις φωτιές ενός ανεφοδιαστικού σχηματισμού ανέβαιναν σα θυσίες πρωτογόνων στο θεό του πολέμου· κι οι αραιές βροντές των πολυβόλων αντιλαλούσαν ως τα βάθη της μεγάλης κοιλάδας, που το ποτάμι γέμιζε με τους ασημένιους μαιάνδρους του. Δεξιά, σ' ένα στένωμα της χαράδρας, ήτανε, καμουφλαρισμένο, το τσαντήρι του αρχηγού. Ψηλός, ξερακιανός, φρεσκοξυρισμένος, με την καλή του στολή, για το επίσημο της ημέρας, μας δέχτηκε με τη ζωηρότερη έκπληξη:

- Ομολογώ, δε σας περίμενα!

- Σας κάνω επίσκεψη για τη γιορτή σας.

- Μα είναι θαυμάσιο! Είστε ο πρώτος που μ' εύχεσθε! Καθήστε!

Η πιο νοικοκυρεμένη τάξη βασίλευε σ' αυτό το χαριτωμένο λιτό δωματάκι, που δεν τούλειπε τίποτα:

Ένα πρωτότυπο μαγκάλι, φιασμένο από δυο τενεκέδες βενζίνης, με μπόλι-κο κάρβουνο, αφαιρούσε την υγρασία και διατηρούσε ατμόσφαιρα ευχάριστη. Η μια πλευρά ήτανε πιασμένη από το κρεβάτι εκστρατείας, με τις κουβέρτες όμορφα διπλωμένες και με την πολυτέλεια ενός ροζ μαξιλαριού από καουτσούκ. Κάτω από το κρεβάτι δυο βαλίτσες εκστρατείας. Από έναν πασσαλί-σκο της σκηνής, κρέμονταν ένα ζευγάρι κιάλια σε πέτιση θήκη, μια τσάντα κι ένα πιστόλι. Κάτω ήταν στρωμένη μια ψάθα πεντακάθαρη. Αντίκρυ από το κρεβάτι, πάνω σ' ένα τραπεζάκι, απ' αυτά που διπλώνουν, ήτανε το κουτάκι του τηλεφώνου με τ' ακουστικό, ένας χάρτης τοπογραφικός του πεδίου της μάχης, ένας φακός, ένα υποδεκάμετρο, μια πυξίδα, ένα μολυβάκι κι ένα μπλοκ γεμάτο λογαριασμούς, που αν το βρίσκατε, τυχαία, στο δρόμο, θα νομίζατε ότι ανήκει σε κανέναν εμποροϋπάλληλο: Αδύνατον των αδυνάτων να βάzaτε ποτέ με το νου σας, ότι αυτό το μπλοκ, με τους λογαριασμούς, ήταν η ζωντανή ιστορία των διαφόρων φάσεων μιας μάχης, βαλμένη σ' αραβικούς αριθμούς! Και όμως! Αυτός ο αξιωματικός, που καθόταν εκεί, στο ήσυχο τσαντηράκι του, πλάι στο μαγκάλι και μας έδειχνε, με το χαμόγελο στα χείλη, ένα κάθισμα αντίκρυ του, εκείνη ακριβώς τη στιγμή εμάχετο. Μια στιγμή πριν μπούμε, κοίταζε ήσυχα με το φακό του στο χάρτη τα υψώματα, όπου ήτανε ταμπουρωμένος ο εχθρός· με το ακουστικό σ' ατί άκουγε το λοχαγό - παρατηρητή να τον πληροφορεί, από το βουνό, για τ' ακριβή σημεία πούσκαζαν οι οβίδες· χάρη στην πυξίδα του είχε την πιο ξάστερη αντίληψη του «νοτιότερα»,

«βορειότερα», «δυτικότερα», «ανατολικότερα», με το υποδεκάμετρο μπορούσε να βρίσκει αμέσως, πάνω στο χάρτη, με μεγάλη προσέγγιση τις αποστάσεις κατά το λεγόμενον «πέταγμα του πουλιού» - μ' άλλα λόγια τις κατ' ευθείαν· και με το μολυβάκι του κρατούσε στα φύλλα του μπλοκ τους λογαριασμούς της βολής - τη φοβερή λογιστική του θανάτου - για να διαβιβάσει με το τηλέφωνο στα κανόνια μιας από τις πυροβολαρχίες του, που βάλλει από μια πλαγιά, λίγο πιο κάτω από το τσαντήρι του, τις διάφορες τροποποιήσεις των βολών. Δε βλέπει τίποτε. Ακούει μονάχα κάθε τόσο τις βροντές των πυροβόλων, που εκτελούν τις διαταγές του. Έτσι, μπροστά σ' αυτό το τραπεζάκι, πλάι στο μαγκάλι, μάχεται με τον πιο εντατικό τρόπο. Εκεί πάνω, μερικά χιλιόμετρα βορειοανατολικότερα, στις χιονισμένες κορυφογραμμές των υψωμάτων η ήσυχη αυτή εργασία μεταφράζεται σε τραγωδίες για τον εχθρό: Είναι πολυβολητές που ανατινάσσονται στον αέρα, κορμιά που σακατεύονται, ζωές που θερίζονται, θρήνος κι οδυρμός.

- Μια κι έχω τη γιορτή μου σήμερα, μου λέει, είπα να τους τρατάρω. Ο λοχαγός μου τηλεφώνησε, ότι παρατηρεί κάποια κίνηση προς τα πίσω. Τους κάνω, λοιπόν, κι εγώ το λεγόμενο «εγκλωβισμό».

Και, τραβώντας το χάρτη από το τραπεζάκι, μου εξηγεί:

- Να... τις θέσεις αυτές κατέχουν! Είναι, όπως βλέπετε, σημαδεμένες με μικρές, κόκκινες μολυβιές... Χτυπώ, λοιπόν, γύρω-γύρω για να ζαλιστούν, να μην ξέρουν από πού να κάμουν. Δυστυχώς έχει πέσει καταχνιά στα υψώματά τους· και ο παρατηρητής μου λέει,

ότι δεν μπορεί να διακρίνει καλά... Τι να γίνει; Θα πάμε κομμάτι στα στραβά!... Ένα κονιάκ;... Δεν μπορείτε!... Θα σας παρουσιάσω, μάλιστα, και μια έκπληξη: Έχω και σοκολατάκια!...

Τραβάει τη μια από τις βαλίτσες, που είναι κάτω απ' το κρεβάτι, βγάζει το κουτί και την μπουκάλα, γελώντας:

-Αν τους γράψετε, στην Αθήνα, ότι την ώρα που πεισοκόβουμε τον εχθρό, δεχόμαστε επισκέψεις και προσφέρουμε σοκολατάκια, θα σας περάσουν για τρελό!

Μια συγκινητική παρέα παρουσιάζεται ξαφνικά στο πορτάκι της σκηνούλας. Είν' ένας λοχίας με πεντέξι πυροβολητές. Κρατούν έναν κάλυκα οβίδας, στολισμένο με κλαριά κουμαριάς, γεμάτα κούμαρα.

-Ήρθαμε να σας πούμε τα χρόνια πολλά! Και ο Θεός να σας αξιώσει ναχετε πάντα τις ίδιες επιτυχίες στη βολή, που θαυμάσαμε ως τώρα – να κάμετε τον Ιταλό να φύγει κολυμπώντας για τη Ρώμη!

Έφεγγαν τα πρόσωπά τους από ένα πανάγαθο χαμόγελο, καθώς κοίταζαν τον αρχηγό τους με βαθύτατη συμπάθεια, εμπιστοσύνη και στοργή.

-Ευχαριστώ, παιδιά, τους είπε, με τα μάτια κάτω, για να κρύψει τη συγκίνησή του. Με τέτοιους πυροβολητές δε φοβάμαι ν' αστοχήσω ποτέ!

-Τα κούμαρα, - έκαμε ένα πυροβολητάκι, μ' αστείο, αραιό, ξανθό γενάκι -πρέπει να ξέρετε, έχουν αξία: Τα κόψαμε απ' αυτό το λόγγο που είναι μπρος απ' το χωριό!

-Πού; Εκεί που βάλλει ο εχθρός από τα χθες το βράδυ;

-Τάχει με τις κουμαριές! είπε γελώ-

ντας ένας άλλος: Τις τάραξε και σήμερα το πρωί με τις οβίδες του.

-Και πήγατ' εκεί πέρα;

-Ένα διοικητή τον έχουμε! φώναξε το πυροβολητάκι με τ' αραιό γενάκι.

-Εμπάτε στη σκηνή να σας τρατάρω!

Τη στιγμή που τους κερνάει κονιάκ σ' ένα ποτήρι από αλουμίνιο, το τηλεφώνο καλεί. Παίρνει το ακουστικό:

-Εσύ 'σαι, Βασίλη; Λέγε! Α, έτσι; Λαμπρά! Θα τροποποιήσω τη γωνία θέσεως! Μια στιγμή!

Παίρνει το μολυβάκι, γράφει βιαστικά στο μπλοκ και γυρίζοντας αμέσως στο λοχία:

-Να, πάρε τα νέα στοιχεία βολής! Τραβάτε στην πυροβολαρχία να τα δώστε γρήγορα!

-Η μοίρα έχει μια παράκληση, κύριε διοικητά! λέει ο λοχίας παίρνοντας το φύλλο που του δίνει από το μπλοκ.

-Λέγε!...

-Ν' αφήσετε να ρίξουν όλα τα κανόνια μαζί μια βολή για τη γιορτή σας!

-Αυτά δε γίνονται! λέει κοφτά ο αρχηγός: Τραβάτε!

Αλλά, την ώρα που φεύγουν, κοντοστέκουν, λίγο πάρα κάτω, για να φωνάξουν όλοι μαζί:

-Αυτά γίνονται, κύριε διοικητά! Είναι σύμφωνοι και οι αξιωματικοί!

Και ροβολούν σαν κασιόκια, με χαρούμενο θόρυβο, με ξεφωνητά και γέλια, προς τα κανόνια τους. Ο αρχηγός ξανακάθεται, ήσυχος, κοντά στο μαγκάλι.

-Είναι θεόζουρλα, μου λέει, αυτά τα παιδιά!

ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΑΝΑΚΩΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Μια μοναδική στην παγκόσμια ιστορία αυθόρμητη συμφιλίωση μεταξύ αντιμαχόμενων στρατιωτικών μονάδων καταγράφηκε τα Χριστούγεννα του 1914, τέσσερις μήνες μετά την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στο φοβερό δυτικό μέτωπο. Χιλιάδες Γερμανοί, Βρετανοί και Γάλλοι στρατιώτες άφησαν τα όπλα, βγήκαν από τα χαρακώματα και προχώρησαν σε γιορταστική ανακωχή.)

Ήταν μια παράτολμη, σχεδόν απίστευτη μαζική εκδήλωση, που αιφνιδίασε τις στρατιωτικές διοικήσεις των εμπολέμων. Ξεκίνησε αυθόρμητα από ένα σημείο των γαλλοελβετικών συνόρων και απλώθηκε σε ολόκληρη τη γραμμή του μετώπου, μέχρι τις ακτές της Φλάνδρας. Ένα εκατομμύριο στρατιώτες έγραψαν Ιστορία με ανακωχή μιας μέρας.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, γνωστός επίσης ως Μεγάλος Πόλεμος, διήρκεσε από τον Αύγουστο του 1914 μέχρι τις 11 Νοεμβρίου 1918. Αυτό το χρονικό διάστημα ήταν ικανό για να καθούν 9 εκατομμύρια ζωές.

Ο χάρτης της Ευρώπης άλλαξε ριζικά και οδηγήθηκαν σε κατάρρευση τέσσερις αυτοκρατορίες: η Γερμανική, η Ρωσική, η Οθωμανική και η Αυστροουγγαρία. Αντιμέτωπα βρέθηκαν τα στρατεύματα της Αντάντ (κυρίως Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία ως τις αρχές του 1918 και Ηνωμένες Πολιτείες από το 1917) και των Κεντρικών Δυνάμεων (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Οθωμανική Αυτο-

κρατορία και Βουλγαρία). Τη νίκη κατέκτησε η συμμαχία της Αντάντ στην οποία είχε προσχωρήσει και η Ελλάδα.

Ο Μεγάλος Πόλεμος ήταν ο σκληρότερος και φονικότερος απ' όσους η ανθρωπότητα είχε ζήσει μέχρι τότε. Έκρυβε οδυνηρές εκπλήξεις ακόμα και γι' αυτούς που ήταν ατσαλωμένοι στη φρίκη του πολέμου.

Αφορμή για την έκρηξη του πολέμου αποτέλεσε η δολοφονία στο Σεράγεβο της Βοσνίας (τότε επαρχία της Αυστροουγγαρίας) του αρχιδούκα διαδόχου της Αυστρίας Φερδινάνδου και της συζύγου του Σοφίας. Κύριο και αποφασιστικό θέατρο των συγκρούσεων αποτέλεσε το δυτικό μέτωπο. Εκεί τέθηκαν αντιμέτωπες οι δυνάμεις της Γερμανίας και της Αυστροουγγαρίας με αυτές της Γαλλίας, της Βρετανίας, του Βελγίου και, αργότερα, των ΗΠΑ.

Οι δύο πλευρές έλπιζαν αρχικά σε μια ταχεία προέλαση. Τελικά, το δυτικό μέτωπο χαρακτηρίστηκε από τις μακρές σειρές των οχυρωμάτων και τις εκατοντάδες χιλιάδες νεκρών. Ο πόλε-

μος κινήσεων, που είχαν σχεδιάσει οι στρατηγοί κλεισμένοι στα ασφαλή γραφεία των επιτελείων τους, μετατράπηκε σε στατικό πόλεμο χαρακωμάτων.

ΕΝΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΑΝΑΨΕ ΤΟ «ΦΙΤΙΛΙ»

Βγήκαν από τα χαρακώματα, αντάλλαξαν ευχές και δώρα και έπαιξαν όλοι μαζί μπάλα.

Το επεισόδιο των Χριστουγέννων του 1914 είναι γνωστό περισσότερο ως θρύλος. Όμως πρόκειται για μια πραγματική ιστορία.

Ξεπέρασαν το ένα εκατομμύριο οι στρατευμένοι της Γερμανίας, της Αυστροουγγαρίας, της Γαλλίας, της Βρετανίας, που παραμέρισαν τις εντολές των στρατηγών. Βγήκαν από τα χαρακώματα, ευχήθηκαν «Καλά Χριστούγεννα», τραγούδησαν την «Άγια Νύχτα», έπαιξαν ποδόσφαιρο και αντάλλαξαν τα υποτυπώδη δώρα που θα μπορούσαν να έχουν επάνω τους, τσιγάρα, λίγο κρυμμένο κονιάκ και κουμπιά από τις χλαίνες τους.

Ήταν η πιο αυθόρμητη ανακωχή της παγκόσμιας ιστορίας.

Όλα ξεκίνησαν πρόχειρα. Κανένας δεν μπορεί να πει με σιγουριά ποιο ήταν το σημείο του μετώπου απ' όπου έγινε η αρχή. Γεγονός αποτελεί ότι επεκτάθηκε ταχύτατα, σχεδόν αστραπιαία.

Φαίνεται ότι την πρωτοβουλία πήρε ένας Γερμανός στρατιώτης, που εκτός

από τη μητρική του γλώσσα, μιλούσε και αγγλικά. Πρόκειται για τον οπλίτη Μέκελ, όπως αφηγείται σε διασωθείσες επιστολές του ο συστρατιώτης του Κουρτ Τσέμις. Γράφει σχετικά:

«Ο στρατιώτης Μέκελ από τον λόχο μου, που για πολλά χρόνια είχε ζήσει στη Βρετανία, φώναζε μιλώντας αγγλικά, απευθυνόμενος στο απέναντι εχθρικό χαρακώμα. Γρήγορα άρχισε μια έντονη συζήτηση».

Οι στρατιώτες βγήκαν από τα χαρακώματα. Έσφιξαν τα χέρια και αλληλοευχήθηκαν «Χαρούμενα Χριστούγεννα». Ο καθένας μιλούσε στη γλώσσα του. Όμως εκείνη η ιδιόρρυθμη Βαβέλ δεν χώριζε τους λαούς. Τους ένωνε.

Ήταν παραμονή Χριστουγέννων. Αυτοί οι πρώτοι, η μαγιά της μεγάλης πρωτοβουλίας, συμφώνησαν την επομένη, που ήταν η μεγάλη μέρα της χριστιανοσύνης, να μη χρησιμοποιήσει κανείς το όπλο του. Να μην υπάρξει πυροβολισμός την ώρα που στο σπήλαιο της Βηθλεέμ αντηχεί το «Επίγης ειρήνη εν ανθρώποις ευδοκία».

Ο Κουρτ Τσέμις συνεχίζει την αφήγησή του:

«Στο χαρακώμα μας είχαμε τοποθετήσει ήδη γιορταστικά δεντράκια και κεριά. Μετά την πετυχημένη συνάντησή μας με τους Άγγλους βάλαμε ακόμα περισσότερα στολίδια. Οι Άγγλοι έδειχναν τη χαρά τους για τα φωταγωγημένα χαρακώματά μας. Φώνα-

ζαν, σφύριζαν και χειροκροτούσαν. Εγώ, όπως και οι περισσότεροι, όλη τη νύχτα την πέρασα ξάγρυπνος. Μπορεί να έκανε κρύο, αλλά ήταν υπέροχα».

Ο Τσέμινς επέζησε του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Έχασε τη ζωή του περί τα τέλη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, αιχμάλωτος των συμμάχων.

Ήταν μια μικρή ειρήνη, καθώς ο Μεγάλος Πόλεμος μαινόταν. Ορισμένοι από εκείνους που έχουν ασχοληθεί με το περιστατικό υποστηρίζουν ότι η επικοινωνία μεταξύ των εμπολέμων διευκολύνθηκε, επειδή πολλοί Γερμανοί είχαν εργαστεί προπολεμικά στη Βρετανία, σε πόλεις όπως το Λονδίνο, το Μπράιτον, το Μπλάκπουλ. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που οι οικογένειές τους βρίσκονταν ακόμα στο νησί.

Ανήμερα τα Χριστούγεννα οι Γερμανοί βγήκαν πρώτοι από τα χαρακώματα κι άρχισαν να κατευθύνονται προς το μέρος των Άγγλων, που τους αντέγραφαν αυθόρμητα. Χαιρετήθηκαν και άρχισαν να παίζουν ποδόσφαιρο. Μην φαντάζεστε τίποτε οργανωμένο. Μια αυτοσχέδια πάνινη μπάλα βρέθηκε και περίπου 50 άτομα άρχισαν να αλλάζουν πάσες ή μάλλον να κλωτσούν. Το ποδόσφαιρο ήταν αναπόσπαστο τμήμα της χριστουγεννιάτικης γιορτής. Τη θέση της μπάλας είχαν πάρει αλλού ένα τενεκεδάκι, αλλού ένας κάλυ-

κας, αλλού κάλτσες δεμένες στρογγυλά.

Γίνεται λόγος και για έναν Βρετανό στρατιώτη, που αξιοποίησε εμπορικά την κατάσταση, όντας επιχειρηματικό πνεύμα. Ως πολίτης ασκούσε το επάγγελμα του κουρέα. Έτσι, βλέποντας γύρω του τόσα ακούρευτα κεφάλια έστησε στην «ουδέτερη ζώνη» ένα μικρό κομμωτήριο εκ των ενόντων. Αδιαφορούσε για την εθνικότητα του πελάτη του. Απλώς χρέωνε δύο τσιγάρα το κάθε κούρεμα.

Παραφωνία σ' όλο αυτό το τρελό πανηγύρι αποτέλεσαν ένας Βρετανός ταγματάρχης και ένας Αυστριακός δεκανέας.

Ο Βρετανός ταγματάρχης παρατηρούσε τους στρατιώτες λέγοντας ότι «τον Γερμανό δεν πρέπει να τον κάνεις φίλο, αλλά να τον σκοτώνεις». Διέταζε μάταια τους πάντες να επιστρέψουν στις θέσεις μάχης. Το όνομά του δεν έγινε γνωστό.

Ο Αυστριακός δεκανέας τόνιζε πως «τέτοιες συνεννοήσεις θα έπρεπε να απαγορεύονται αυστηρά». Μερικά χρόνια αργότερα ο δεκανέας αυτός θα αποκτούσε τεράστια φήμη. Το όνομά του ήταν Αδόλφος Χίτλερ.

Η ανακωχή των Χριστουγέννων του 1914 απλώθηκε σε όλο το μήκος των 800 χιλιομέτρων του δυτικού μετώπου. Υπολογίζεται ότι αγκάλιασε κάπου ένα εκατομμύριο φαντάρους.

«ΗΤΑΝ ΤΑ ΟΜΟΡΦΟΤΕΡΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ»

Ένας στρατιώτης από το Λίβερ-
πουλ, ο Φράνσις Τόλιβερ,
επιζήσας κι αυτός του πολέμου, μίλη-
σε αργότερα για τα ομορφότερα Χρι-
στούγεννα της ζωής του.

Η μαρτυρία του ήρθε να προστε-
θεί στις άλλες φίλων και εχθρών.
Καθώς ήταν ξαπλωμένος στη βραχώ-
δη και παγωμένη γη άκουσε από την
αντικριστή γραμμή κάποια φωνή να
τραγουδά.

Όλοι οι στρατιώτες τέντωσαν αυτί
για να ακούσουν. Για λίγο έπεσε σιω-
πή. Την παύση διέκοψε η φωνή ενός
στρατευμένου από το Κεντ της Αγγλί-
ας: «Ο Θεός να σας έχει καλά, κύρι-
οι», ευχήθηκε στους απέναντι.

Το επόμενο τραγούδι, που ζέστανε
την παγωμένη ατμόσφαιρα, ήταν αυτό
που οι Γερμανοί ονομάζουν Stille
Nacht, οι Εγγλέζοι Silent Night και οι

Έλληνες Άγια Νύχτα.

Τα πολεμικά τείχη είχαν πέσει
για λίγες ώρες. Οι μάχες θα
συνεχίζονταν σε λίγο το ίδιο αδυσώ-
πητες και πολυαίμακτες.

Πολλοί από εκείνους που τραγού-
δησαν, δεν έμελλε να γυρίσουν στα
σπίτια τους. Τη γέννηση του Θείου
Βρέφους δεν έμελλε να γιορτάσουν
επιστρέφοντας στην ειρηνική δημι-
ουργική ζωή. Ο καταστροφικός πόλε-
μος τους αφάνισε. □

Πηγή: strategy-geopolitics

Σχόλιο: Κρίμα που τα σχολικά βι-
βλία της Ιστορίας δεν καταγράφουν
τέτοια επεισόδια... Είμαστε καταδικα-
σμένοι να επαναλαμβάνουμε τα λάθη
μας και να “ξανα-ανακαλύπτουμε τον
τροχό” προσπαθώντας να βρούμε λύ-
σεις που άλλοι επινόησαν κάτω από
πιο αντίξοες συνθήκες.

«ΚΑΙ ΦΕΥΓΕ ΕΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΝ»

Άγγιχτα ακόμα
των Σοφών τα δώρα
σ' άχραντα τα Χέρια.
Κι είδε η Ματιά Του
να ζυγών' η φρίκη
της σφαγής κι ο τρόμος.
Ρήγας μακελλάρης
θάνατο προστάζει,
γέμισαν οι ρύμες

της Ραμά σφαγμένα
βρεφικά βλαστάρια.
Της Ραχήλ ο θρήνος
κεραυνός, πυρώνει
σωθικά μανάδων,
τη χαρά νεκρώνει.
«Το τεχθέν το Βρέφος»
σπαργανών' η θλίψη
προσφυγιάς, ο πόνος,

όπου γη ποίσιτη
μ' αίμα του λαού Του.
Τα μεστά Του χρόνια
προσδοκά ο κόσμος,
θέλημα Θεού 'ναι
ο Σταυρός Αγάπης.

**Φιλήμων
Καπάσογλου**

ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

ΜΕΤΩΠΙΟΝ ΚΟΡΥΤΣΑΣ, 26 Δεκεμβρίου. Μετά συνταγματάρχου ἐνεργοῦντος ἐπιθεώρησιν τοῦ μετώπου εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ περιοδεύσω ταχύτατα καὶ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τὴν εὐρυτάτην ἔκτασιν τοῦ βορείου μετώπου, παρευρεθεῖς εἰς ὑπερόχους πατριωτικὰς σκηνάς εἰς πλείστας μονάδας μας καὶ τινὰς μάλιστα εὐρισκομένας εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ εἰς τὰς πλέον προκεχωρημένας γραμμάς ὅπου τὰ ἡμέτερα τμήματα ἔχουν κατοχυρωθῇ ἐν μέσῳ χιόνων συνήντησα Ἑλληνας φαντάρους μέ ἀναπτερωμένον τό ἡθικόν πανηγυρίζοντας καὶ ἀναμένοντας ἀνυπομόνως νὰ ὁρμήσουν καὶ πάλιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων ὑπῆρξε πανταχοῦ εἰς τό μέτωπον ἐξαιρετικά χαρμόσυνος. Στρατιωτικοὶ ἱερεῖς ἐτέλεσαν τὴν λειτουργίαν ἐν μέσῳ χιόνων καὶ καταπλήσσοις πρωτοφανοῦς περιβάλλοντος ὁλολεύκων βουνοκορφῶν. Περιελθόντες κατόπιν τὰς θέσεις καταχυρωμένων φαντάρων περιέφερον εἰς κοινόν ἀσπασμόν τόν τίμιον σταυρόν ὑπὸ βαθυτάτην συγκίνησιν τῶν πολεμιστῶν μας, οἵτινες πρηνεῖς ἐδέχοντο δακρύοντες πρηνῇ ἐπίσης τόν ἱερέα ἐλθόντα ἕως ἐκεῖ νὰ φέρῃ τὰς εὐλογίας τῆς ἱερωτάτης ἡμέρας τῶν Χρι-

στουγέννων εἰς τοὺς μαχομένους ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος. Εἰς οὐδέν ὑπερβάλλω ἐξαίρων τὴν ἡρωϊκωτάτην ἀλλὰ καὶ ἀγιωτάτην ταύτην πρᾶξιν τῶν στρατιωτικῶν ἱερέων καὶ πρέπει νὰ προσθέσω ὅτι συνήντησα ἔξωθι μικροῦ χριστιανικοῦ ὀρεινοῦ χωρίου ἄλλον λευῖτην ἰσάξιον τῶν ἀνωτέρω, διότι καὶ οὗτος προσέφερεν εἰς τόν ἐλευθερωτὴν στρατόν μας ὅχι μόνον πνευματικὴν εἰσφορὰν γονυκλινῆς ἐν κρυπτῷ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐντόνου δράσεως τῆς μάχης δεόμενος ὑπὲρ εὐδοώσεως τῆς ἐπιθέσεώς μας, ἀλλὰ καὶ τώρα ἐξηλθε πρῶτος μετὰ τῶν συγχωριανῶν του νὰ καθαρίσουν τόν δρόμον ἐκ τῶν παχυτάτων στρωμάτων τῆς χιόνος πρὸς εὐχερῇ διάβασιν τῶν ἐλληνικῶν ἐφοδιοπομπῶν. Ἡμεῖς συνεχίζομεν τόν ἱερόν ἀγῶνα μέ τοιαύτην ψυχικὴν ἔξαρσιν καὶ ἐφθάσαμεν μέχρι τῆς καρδίας τοῦ ἐχθροῦ καὶ οὗτος μωρανθεῖς προσπαθεῖ ν' ἀναπτερώσῃ τό καταρακωδὲν ἡθικόν τῶν μισθοφόρων του μελανοχιτώνων καὶ τῶν ἀθλίων ὀρδῶν του μέ καταπληκτικὰς ψευδολογίας. Ἡδέλησε μάλιστα νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς μέχρι μεσημβρίας τῶν Χριστουγέννων χριστιανικῆς ἀναπαύλας τοῦ πυροβολικοῦ μας, ἀναγγείλας δυσχερείας ἀτινας ἀντιμετωπίζομεν δῆθεν. Κατόπιν τούτου τὰ ἡμέτερα βομβαρδιστικά

ἀεροπλάνα ὑπεριπτάμενα εἰς χαμηλὸν ὕψος ὑπεράνω τοῦ ἐχθροῦ ἐβομβάρδιζαν τὴν μεσημβρίαν σκληρότατα τὰς θέσεις του, παρατηρήσαντα δύο σοβαράς ἐκρήξεις πιθανῶς πυρομαχικῶν καὶ διασποράν τῆς ἐχθρικής συγκεντρώσεως. Πανζουρλισμός ἐπεκράτει εἰς τὰς ἡμετέρας γραμμάς ὅταν οἱ ἀεροπόροι ἐπέστρεψαν σῶοι καίτοι ἐβλήθησαν συνεχῶς διὰ πολυβόλων καὶ ἀντιαεροπορικῶν, χαιρετῶντες ἐκ χαμηλοτάτου ὕψους τὰ στρατεύματά μας, ρίψαντες εὐχετήρια δελτάρια μέ χριστουγεννιάτικες εὐχές. Τὴν στιγμὴν ταύτην εὐρίσκομαι ἐντός τοῦ Πόγραδετς ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἐκδικούμενος καὶ λυσσῶν ἔρριπεν ἀσκόπους βολὰς τραυματίσας δύο στρατιώτας. Κατόπιν τούτου ἐδέχθη ὡς χριστουγεννιάτικον δῶρον σκληρότατον σφυροκόπημα τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ καταστροφῆς, ὅπερ μετέβα-

λεν εἰς πολτὸν τὰς ἐκδηλωθείσας φωλεάς ὠχυρωμένων πυροβόλων του, βάλλον συνεχῶς ὀλόκληρον τὸ ἀπόγευμα. Νέοι αἰχμάλωτοι συλληφθέντες ὑπὸ μικρᾶς περιπόλου μας οὐδόλως ἀποκρύπτουν τὴν δυσχερῆ θέσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ αὐτόμολος πυροβολητῆς εἰδικῶς μετακληθεὶς πρό ἑνὸς μηνὸς ὡς ἄριστος σκοπευτῆς ὠμολόγησεν ὅτι πλὴν τῆς λόγχης οἱ Ἰταλοὶ στρατιῶται τρέμουν πλέον ὅταν ἀκούουν νὰ βάλλῃ τὸ ἐλληνικὸν πυροβολικόν. Καὶ εἰς τὰ ἀκρότατα σημεῖα τοῦ μετώπου κατέφθασαν τὰ δῶρα πρὸς τοὺς φαντάρους μας καὶ ἄφθονες κάλτσες, ἱκανοποιήσαντα τοὺς πολεμιστὰς μας διὰ τὴν τόσον ἐκδηλον πολεμικὴν ἀλληλεγγύην τῶν μετόπισθεν.

Ν. Γιοκαρίνης

(ἐφημ. «*Ελευθέρον Βῆμα*»,
27 Δεκεμβρίου 1940)

ΤΟ ΘΕΙΟ ΒΡΑΔΥ

Ἀς γίνῃ φάτιν ἡ καρδιά αὐτὸ το βράδυ
κι ἂς ἀνικρῶσιν τα μάτια μας τὸ Φῶς!
Ὡ! τῆς Ἀγάπης Του νὰ νιώσουμε τὸ χᾶδι,
τὸ Θεῖο βράδυ, πού γεννιέται ὁ Χριστός.

Ἀς ριζωθεῖ βαθειὰ στο εἶναι μας ἡ Πίστις
καὶ στὴ σπηλιά τῆς Βηθλεὲμ ἂς τρέξει ὁ νους,
νὰ ξανακούσουμε τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις!»
πού ἔ ἀγγελούδια τραγουδοῦν τοὺς οὐρανοὺς.

Βοσκοὶ ἂς γίνουμε σιμὰ Του νὰ βρεθοῦμε,
τὸ γόνυ ἀπόψε ἂς λυγίσει ταπεινά,
τὴν Ἀρετὴ καὶ τὴν Ἀλήθεια νὰ ντυθοῦμε,
καὶ μεις, νὰ ψάλουμε γλυκά, τὸ «Ὡσαννά!».

Κάποιο ἀστέρι ἀπὸ ψηλά νὰ μας φωταίει
θάχουμε σύντροφο στο δρόμο μας πιστό,
κι ὅπως τοὺς μάγους με τὰ δῶρα, θὰ μας πάει
ἐκεῖ στο σπήλαιο νὰ βρούμε τὸ Χριστό!

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΔΩΡΟ

Οπατέρας μου... Δεν ξέρω τι λένε ή τι κάνουν εκείνοι, που μιλάνε για τη διάσωση ή την αντίθεση της γενιάς που φεύγει και της δικής μας, πόρχεται. Εγώ ξέρω καλά, δηλαδή το ζω, πως τον πατέρα μου τον αγαπώ να πω; τον σέβομαι να πω; δε βρίσκω τη λέξη, που σεβασμό κι αγάπη τα δένει και τα κάνει ένα. Τον αγαπώ και τον ευγνωμονώ τον πατέρα μου και πέρυσι τα Χριστούγεννα, καθώς θ' αναχωρούσα 'πο την πρωτεύουσα να πάω σπίτι μας, ήθελα να κάμω κι ένα δώρο ιδιαίτερο στον πατέρα μου. Τι δώρο να του έκανα; και έπειτα ό,τι κι αν του πήγαινα, θα ήταν αγορασμένο με τα δικά του λεφτά. Ας πω όμως και τ' άλλο, ο πατέρας μου δεν τα προσέχει και τόσο τα δώρα, πούναι από τη γη και προσκολλάνε την καρδιά στη γη. Όχι, αυτός είναι πνευματικός άνθρωπος, Χριστιανός και μάλιστα στην πράξη και τη ζωή.

Λοιπόν, ο πατέρας μου, σαν πνευματικός άνθρωπος και χριστιανός, πολλές φορές μούχε κάμει λόγο για μια άγια επιθυμία του. Να σας τη φανερώσω. Όταν, λέει, ήταν παιδί φτωχό κι' ορφανό, ένας γείτονάς τους πλούσιος, τα κατάφερε, - πώς τα κατάφερε; - και πήρε από την ορφανή τους οικογένεια το σπίτι, πόμεναν, και το καλό τους χωράφι, που τους προμήθευε το ψωμί τους. Καθώς τα θυμόταν όλα τούτα, βούρκωναν τα μάτια του, γιατί πονούσε τη χήρα τη μάννα του, που με τρία μικρά ορφανά έπαιρνε το δρόμο της προσφυγιάς για το χωριό των γονέων της...

Ο πλούσιος, που αδίκησε το σπίτι

τι της χήρας και τα ορφανά της, πρόκοψε, λέει. Έφυγε από την επαρχία, ανέβηκε στην Αθήνα, άνοιξε μαγαζί, απόκτησε σπίτι... Και ο πατέρας μου πάντα προσευχόταν για τούτο τον άδικο πλούσιο. Τώρα και η επιθυμία του: Να μπορούσε, λέει, να του πληρώσει τη μαύρη αδικία του με κάποιο καλό, με μια ευεργεσία από κείνες, που μαγνήτες τραβάνε πάνω στον ευεργέτη το μέγα έλεος του Κυρίου...

Βέβαια μια κι ο άδικος ευτύχησε κι ευτυχούσε κι έφυγε μάλιστα και μακριά, η επιθυμία του Χριστιανού γονιού μου, επιθυμία θάμενε και όνειρο...

Ετοιμαζόμουν, είπα, να γυρίσω στο σπίτι μου για τις μεγάλες μας γιορτές, βασάνιζα λοιπόν το μυαλό μου νάβρω κάποιο δώρο, που θα ευχαριστούσε τον καλό μου πατέρα. Είχα πάρει την οδό Πανεπιστημίου και κάθε τόσο σταμάταγα ν' αποθαμάζω τις προθήκες με τ' ακριβά καλά τους. Χωρίς να το πάρω είδηση είχα καρφωθεί μπροστά σ' ένα χρυσοχοείο - θαύμα. Δεν ήταν μεγάλο, αλλά γωνιακό, όλο βιπρίνα κι από το δρόμο τη χαιρόσουνε την έκθεση του χυμένου χρυσαφιού, που την τόνιζαν πολύτιμα πετράδια, που σου θύμιζαν αστέρια κι ήλιους. Το μάτι μου αναζήτησε την επιγραφή και διάβασε τόνομα του καταστηματάρχη.

-Αυτοί είναι! είπα.

Η οικογένεια δηλαδή, πούχε βλάβει το σπίτι μας. Αμέσως μέσα μου ρίζα πικρή άρχισε να βλασταίνει την αντιπάθεια.

-Οι κακούργοι! σκέφτηκα. Οι κακούργοι, που προκόβουν...

Άξαφνα μου φάνηκε, πως είδα τον πατέρα μου να στέκει πλάι μου σοβαρός-σοβαρός και να μου λέει:

-Αργύρη!.... την επιθυμία μου την ξέρεις...

-Συγγνώμην, πατέρα... ψέλλισα.

Τότε είδα να βγαίνει απ' το κατάντημα ο ρόδινος άνδρας, λεβέντης. Επέρασε πλάι μου καμαρωτός – καμαρωτός. Κάποιος ηλικιωμένος τούβγαλε το καπέλλο κι άκουσα να τον προσφωνεί με τόνομα, πόγραφε το πολυτελέστατο κατάντημα. Τι μούρθε; Ετάχυνα το βήμα και τον πήρα κατά πόδι. Κατέβηκε στην Ομόνοια. Από κοντά του. Έβγαλε εισιτήριο για Καλλιθέα. Κι εγώ το ίδιο. Εμπήκε στον Ηλεκτρικό, κοντά του εγώ. Κατέβηκε στην Καλλιθέα, ακόλουθός του εγώ. Δεν θάχε ούτε είκοσι μέτρα αλαργέψει από το σταθμό και τον βλέπω να σωριάζεται κάτω. Έτρεξα κοντά του. Είχε λιποθυμήσει; Τον έβαλα σε ταξί.

-Γρήγορα σε μια κλινική, είπα στον οδηγό.

Τον πήγα στην κλινική. Διαπίστωσαν διαβητικό κώμα. Τον εβοήθησαν τον άνθρωπο και τον έσωσαν. Εγώ σαν ξέφυγε τον κίνδυνο, έγινα άφαντος. Την άλλη μέρα edιάβασα στην εφημερίδα, ότι η οικογένεια αναζητούσε το νεαρό κύριο, που παραστάθηκε στον άνθρωπό τους και του έσωσε την ζωή. Δημοσίευαν τον αριθμό, τους αριθμούς, να διορθώσω, των τηλεφώνων τους...

Ετοιμαζόμαστε για το Χριστουγεννιάτικο τραπέζι μας. Κάποια στιγμή, μου λέει ο πατέρας μου.

-Στην αγορά μούδωκαν μια Αθηναϊκή εφημερίδα, που γράφει, πως ο με-

γάλος γυιός του ανθρώπου, που μας έβλαψε, πάρα λίγο να πεθάνει.

Εγώ άλλαξα χρώμα.

-Και λοιπόν; ρώτησα άτολμα.

-Βρέθηκε κάποιος λέει άγνωστος νέος και του γλίσωσε τη ζωή.

-Έτσι δεν τιμωρήθηκε, είπα.

-Ο Θεός να τους ευλογεί τους ανθρώπους, είπε ο γονιός μου. Έπειτα ο Θεός όλους μας παιδαγωγεί. Λέω, πως μπορεί κι η καλωσύνη, που τους έγινε να τους συγκινήσει και τους βοηθήσει να πάρουν τον καλό το δρόμο.

-Δε θα πεις πάνω σ' αυτό τίποτε άλλο, πατέρα;

-Τι άλλο;

-Λέω γι' αυτόν, που του βρέθηκε του....

-Έχεις δίκιο... Κι αυτόν να ευχηθούμε να τον ευλογήσει ο Θεός.

-Κι αν αυτός ήσουν συ, πατέρα;

-Εγώ;!

-Ο γιος σου, θέλω να πω.

Άστραψαν τα μάτια του.

-Μούκαμε ο Θεός τέτοια χάρη;

-Σου την έκαμε...

Στο γιορταστικό μας τραπέζι ο πατέρας μου σήκωσε το ποτήρι να μας ευχηθεί.

-Χρόνια μας πολλά, είπε, και πάντα με το Χριστό μας ν' αναπαύεται στη φάτνη της καρδιάς μας.

Έπειτα στράφηκε σε μένα.

-Αργύρη μου, σ' ευχαριστώ για το Χριστουγεννιάτικο δώρο σου. Σήμερα η ψυχή της μάννας μου, της γιαγιάς σου, πρέπει να έχει ιδιαίτερο πανηγύρι στον ουρανό. Ο έγγονός της της έκαμε το καλλίτερο μνημόσυνο... □

(π. «Η Δράσις μας», 1979)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 2010

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

Μαθητές στον 21ο αιώνα (κατά το πρότυπο των Τριών Ιεραρχών) (Α.Κ.)	σ.3
Διπλή γιορτή, της πίστης και της λευτεριάς (Α.Κ.)	σ.15
Ανταποκρινόμαστε στην αγάπη του; (Α.Χ.)	σ.31
“Face to face(book)” (Α.Χ.)	σ.47
Διάλεξε το σχολείο σου (Ο «Πυρσός»)	σ.67
Οι συνέπειες της αποστασίας (Ο «Πυρσός»)	σ.91
Αγωνιώδης καταγγελία (Ο «Πυρσός»)	σ.115
Παραμονές Χριστουγέννων στις πόλεις και στα μέτωπα (Ο «Πυρσός»)	σ.139

ΕΠΕΤΕΙΑΚΑ

Πρωτότυπη επίκαιρη δημοσκόπηση!	σ.4
Οδοιπορικό της Μ. Εβδομάδας	σ. 16
Φωτογραφικό Ρεπορτάζ από τη φειννή σχολική χρονιά	σ.36
30 χρόνια Κατασκλήνωση	
«Κοινωνικής Προσπάθειας»	σ.41
Αποχαιρετώντας τη φειννή σχολική χρονιά - Τι γράφει η τάξη που φεύγει (Απόφοιτοι): Εγκάρδιος αποχαιρετισμός (Ιω. Δ. Μπάκος) & «Θέλω να ξανάρθω κοντά σου» (Μαρ. Ι. Σαββανικολάου) - Τι γράφει η τάξη που ήρθε (Α' Γυμν.) (Μ. Αντζουλάτου, Άκ. Τζαβάρας, Γ. Ντορμπάρης, Ιάκ. Πούλης, Κατ. Τσιμπίκου)	σ.48
Πώς ζήσαμε τα φεινά Κατασκηνωτικά Σεμινάρια 2010!	σ.68
Το Γενικό Σύνημα των Κατ/κών Σεμιναρίων «Παιδιά μου, φυλαχτείτε από τους ψεύτικους θεούς»	σ.70
Τα φημισμένα σχολεία της Σμύρνης	σ.76
Η επίδοση του Ιταλικού Τελεσιγράφου την 28η Οκτωβρίου 1940 & η μαρτυρία του Ιταλού πρέσβη Εμμ. Γκράτσι	σ.92
Ένα παιδί του '40 & της κατοχής καταγράφει τη μεγαλοψυχία της γενιάς του	σ.100
Φωτορεπορτάζ από την εκδρομή στη Β. Ήπειρο	σ.124
Στη Βόρειο Ήπειρο η εκδρομή μας (Ιω. & Θεοδ. Πούλη, Μ. Δρίτσα, Ειρ. Ραυτοπούλου & Παν. Κουρκουλιώτη)	σ.126
Ειδικό Χριστουγεννιάτικο τεύχος	σ.161

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΓΩΝΙΑ: ΕΚΘΕΣΕΙΣ & ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

Απ' την ενασχόλησή μας με τη Λογοτεχνία: «Παραμύθι χωρίς Όνομα» (Μαργ. Μαρκαντώνη & Μαρ. Αντζουλάτου, Α' Γυμν.)	σ.9
Απ' την ενασχόλησή μας με τη Λογοτεχνία: «Για την Πατρίδα» (Μ. Αλουάκη, Αν. Μαυροπούλου, Λ. Τσούκαλας & Μ. Καρατζαόγλου, Α' Λυκ.)	σ. 22
Απαντώ σ' ένα γράμμα του πατέρα μου (Μ. Δρίτσα & Ειρ. Ραυτοπούλου, Α' Λυκ.) - Απ' την ενασχόλησή μας με τη Λογοτεχνία: «Του Ονείρου μας η Γη» (Μ. Αλουάκη & Χρ. Τσιγκάρης, Α' Λυκ.)	σ.38
Γιατί προτιμώ το Σχολείο μου (Δ. Σπανός, Α' Γυμν.)	σ.40
Απ' την ενασχόλησή μας με τη Λογοτεχνία: «Καπετάν Κώπας» (Μ. Μαρκαντώνη, Π. Μαυροπούλου, Ευ. Φράγκου, Χρ. Σκορδός & Σ. Παπαγεωργίου, Α' Γυμν.)	σ.58
Η νέα γενιά και η οικονομική κρίση (Νεκτ. Πούλης,	

Απόφ.) - Γέρος & Θάνατος (Μύθος Αισώπου)	σ.80
Η προσφορά της εθελόντριας Ελληνίδας του '40 (Θ.Π.)	σ.106
Η γλώσσα της τηλεόρασης (Μαρ. Μαρκαντώνη & Γ. Κουρκουλιώτης, Γ' Γυμν.)	σ. 130
Για τη φιλία (Μαργ. Μαρκαντώνη, Β' Γυμν.) & «Η Γέννησή Σου, Χριστέ» (Στ. Κυριλή, Γ' Λυκ.) ..	σ.152

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΚΠ/ΡΙΩΝ

Επίσκεψη της Π.Ο. στο ηλιακό χωριό στη Λυκόβρυση (Αν. Μαυροπούλου, Α' Λυκ.)	σ.8
Πρωτότυπες κατασκευές (Μαργ. Μαρκαντώνη & Κατ. Τσιμπίκου, Α' Γυμν.)	σ.18
«Ο πιο καλός ο μαθητής ενέργεια εξοικονομεί για το καλό της γης» - Η ολοκλήρωση της εργασίας μας (Π. Ο.)	σ.33

ΕΟΡΤΕΣ ΤΟΥ ΜΗΝΑ & ΙΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

4 Σεπτεμβρίου (Προφ. Μωυσής)	σ.78
17 Σεπτεμβρίου (Αγ. Σοφία, Πίστη, Ελπίδα & Αγάπη)	σ.78
20 Σεπτεμβρίου (Αγ. Ευστάθιος)	σ.78
Ευαγγελικές Περικοπές: Κυρ. 5 Σεπτ. Μαθ. κβ, 35-46 • Κυρ. 12 Σεπτ. Ιω. γ, 13-17 • Κυρ. 19 Σεπτ. Μάρκ. η, 34 - θ, 1 • Κυρ. 26 Σεπτ. Λουκ. ε, 1-11	σ.79
4 Οκτωβρίου (Αγ. Ιερόθεος)	σ.102
11 Οκτωβρίου (Διάκονος Φίλιππος)	σ.102
20 Οκτωβρίου (Αγ. Γεράσιμος Κεφαλληνίας)	σ.102
23 Οκτωβρίου (Αγ. Ιάκωβος ο Αδελφόθεος)	σ.102
Ευαγγελικές Περικοπές: Κυρ. 3 Οκτ. Λουκ. στ, 31-36 • Κυρ. 10 Οκτ. Λουκ. ζ, 11-17 • Κυρ. 17 Οκτ. Λουκ. η, 5-15 • Κυρ. 24 Οκτ. Λουκ. η, 27-39 ...	σ.103
8 Νοεμβρίου (Αρχ. Μιχαήλ & Γαβριήλ)	σ.120
12 Νοεμβρίου (Αγ. Ιωάννης ο Ελεήμονας)	σ.120
16 Νοεμβρίου (Αγ. Ματθαίος)	σ.120
30 Νοεμβρίου (Αγ. Ανδρέας)	σ.120
Ευαγγελικές Περικοπές: Κυρ. 7 Νοε. Λουκ. η, 41-56 • Κυρ. 14 Νοε. Λουκ. ι, 25-37 • Κυρ. 21 Νοε. Λουκ. ι, 38-42 • Κυρ. 28 Νοε. Λουκ. ιη, 18-27	σ.121
4 Δεκεμβρίου (Αγ. Βαρβάρα)	σ.144
6 Δεκεμβρίου (Αγ. Νικόλαος)	σ.144
12 Δεκεμβρίου (Αγ. Σπυρίδωνας)	σ.144
30 Δεκεμβρίου (Αγ. Ελευθέριος)	σ.144
Ευαγγελικές Περικοπές: Κυρ. 5 Δεκ. Λουκ. ιγ, 10-17 • Κυρ. 12 Δεκ. Λουκ. ιδ, 16-24 • Κυρ. 19 Δεκ. Μαθ. α, 1-25 • Κυρ. 26 Δεκ. Μαθ. θ, 13-23 ..	σ.145

ΞΕΝΟΛΟΓΩΣΣΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

(ΑΓΓΛΙΚΑ - ΓΑΛΛΙΚΑ)

Let's help those in need! (Μαρ. Αντζουλάτου, Σ. Παπαγεωργίου, Μ. & Μ. Μαρκαντώνη)	σ.26
Notre temps libre (Κων. Ραυτόπουλος, Εβ. Αγγελή & Αρ. καλλιπέτης)	σ.42
Sign Language (SL) (Γιασ. Κατσέτου & Κυρ. Μαυρόπουλος)	σ.62
September 14th (Νεκτ. Κοιτομούρας)	σ.82
Deux instruments musicaux (Μαρ. Καρατζαόγλου)	σ.83
The four candles (Μαρ. Αντζουλάτου)	σ.104
Le 28 Octobre en Grèce	

(M. & M. Μαρκαντών).....	σ.105
“Green Housing” (Κων. Χαμπάκης)	σ.132
Les avantages et les inconvénients d’habiter à la campagne (Θεοδ. Πούλη).....	σ.133
The true spirit of Christmas (Μαρ. Αντζουλιάτου).....	σ.154
La fête de Noël (Εβ. Αγγελή).....	σ.155

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΧΑΡΑΣ & ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

(Σημειώνουμε ενδεικτικά:)

Παρουσίαση της ζωής στη Μαδαγασκάρη – Παραλαβή Διπλωμάτων Γαλλικών – Επίσκεψη στο ηλ. χωριό Λυ- κόβρυσης (Ν. Κοτσομούρας, Γ. Λάτσης & Αν. Μαυρο- πούλου).....	σ.6
Νέες δραστηριότητες στον κήπο – Η γιορτή των τριών Ιεραρχών – Εκδρομή στην Πάτρα – Επίσκεψη στα Κα- λάβρυτα (Μ. Δρίτσα, Μ. Μαρκαντών & Εβ. Αγγελή).....	σ.20
Εκδρομή στο Νερόμυλο Ν. Επιδαύρου – Εκπ/κή Επί- σκεψη στο Landis+Gyr – Η παρέλαση της 25ης Μαρ- τίου – Θεατρική παράσταση «Οι ηρωίδες της Νάουσ- σας» - Ομιλία για την Τηλεόραση του κ. Λ. Μαρκού- δη – Σχολικά Πρωταθλήματα (Χρ. Σκορδάς & Ακ. Τζαβάρας).....	σ.34
Άλματα & ιππασία στο Σχολείο – Ψυχαγωγικό Πάρκο Παυλιανής – Έπαινο για διήγημα μαθήτριας – Οι εξε- τάσεις των Η/Υ – Εκδήλωση Λήξης του σχολ. έτους (Μ. Δρίτσα & Θεοδ. Πούλη).....	σ.54
Ομιλία της συγγραφέως Γ. Γρηγοριάδου-Σουρέλη – Οι επιτυχίες των Αποφοίτων – Τα ενδοσχολικά Φρο- ντιστήρια Η/Υ, Αγγλικών & Γαλλικών – Εκδρομή στο Απτικό Ζωολογικό Πάρκο (Μ. Δρίτσα & Ειρ. Ραυτο- πούλου).....	σ.98
Γιορτή της Σημαίας & του ΟΧΙ – Τετραήμερη εκδρο- μή στην Ήπειρο & τη Β. Ήπειρο (Λεων. Τσούκαλας & Αλέξ. Πιλήλης).....	σ.119
Εκκλησιασμός & Ξενάγηση στο Θ/Κ «Γ. ΑΒΕΡΩΦ» - Επίσκεψη σε πίστα Kart – Έναρξη Περιβαλλοντικού Προγράμματος (Ν. Κοτσομούρας & Γ. Λάτσης).....	σ.149

ΓΙΑ ΕΦΗΒΟΥΣ

Δελτίο Ειδήσεων Ιαν.-Φεβρ.σ.10, Μαρτ.-Απρ.σ.
24, Μαΐου-Ιουν.σ. 32, Ιουλ.-Αυγ.σ.60, Σεπτ.σ.84,
Οκτ.σ.108, Νοέμβρ.σ. 122, Δεκ.σ.156.

ΑΡΘΡΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Το θαύμα της Ασάνα.....	σ.94
«Μια καρδιά που θυμάται τις βελονιές» (Ηλία Σκόνδρα).....	σ.116
Ταξιδεύοντας με ένα βιβλίο (Ελ. Φωτοπούλου)	σ.146
Θράκη – Τόσο κοντά, τόσο μακριά.....	σ.150

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ - ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ - ΘΕΑΤΡΙΚΑ

Ο Μεγάλος Αποχαιρετισμός (Γ.Σουρέλη)	σ.56
«Ψευτικοί θεοί» (Θεατρικό).....	σ.72
Τι θα πει ελεύθερος άνθρωπος (Γρ. Ξενοπούλος).....	σ.86
Οι Λευτέρηδες της Λευτεριάς.....	σ.96
Στο ποντικόσπιτο (Γρ. Ξενοπούλος)	σ.110
Το κρασί (Γρ. Ξενοπούλος).....	σ.134
Χιονισμένα Χριστούγεννα	σ.140
Τα Χριστούγεννα του Χατζή Οσμάν Πασά.....	σ. 164

Τα Χριστούγεννα του Μολλά Μουσταφά στην Τραπεζούντα	σ.170
Προπέρσινα Χριστούγεννα.....	σ.175
Ο Χαραμάδος.....	σ.176
Τα Χριστούγεννα της γριάς.....	σ.180
Παραμονή Χριστούγεννα, στο Αϊβαλί.....	σ.182
Χριστούγεννα στο μέτωπο	σ.185
Μοναδική ανακωχή στην Παγκόσμια Ιστορία	σ.190
Στο μέτωπο της Κορυτσάς.....	σ.194
Χριστουγεννιάτικο δώρο.....	σ.196

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Πυκνό σκοτάδι κι αν σκεπάζει.....	σ.2
Διπλή γιορτή (Γ. Βερίτης)	σ. 14
Χριστός Ανέστη (Χλόη Αχαϊκού).....	σ.19
Για μια πατρίδα νέα! (Μαρ. Αντζουλιάτου, Α΄ Γυμν.)	σ.23
Της Αγια-Σοφιάς (Δημοτικό)	σ.30
Σμύρνη μου (Λεων. Τσούκαλας, Α΄ Λυκ.).....	σ.39
Σε βλέπω, Θε μου (Ανδρ. Κωνσταντινίδης).....	σ.46
Ηρωική Μακεδονία (Εβελ. Αγγελή, Α΄ Γυμν.).....	σ.58
Καπετάν Κώπας (Ιάκ. Πούλης, Α΄ Γυμν.)	σ.59
Ω! Αγιε Χρυσόστομε! (Μάνος Ρούσσος).....	σ.75
Καινούρια σχολεία (Ιω. Α. Χριστοδουλόπουλος)	σ.81
Η λαφίνα (Δημοτικό).....	σ.106
Ύμνος στην Πατρίδα (Θεοδ. Πούλη)	σ.107
Η πηγή του χωριού μου.....	σ.112
Η Μαριγώ (Ζαχ. Παπαντωνίου)	σ.118
Στη σχολ. εκδρομή στη Β. Ήπειρο (Ένας γονιός προσκυνητής).....	σ.130
Φθινοπώριασε (Β. Φωτοπούλου-Παλαιού).....	σ.131
Το σπίτι του πατέρα μας (Χλόη Αχαϊκού).....	σ.152
Η Γέννησή Σου! (Γ.Θ. Κελεπούρης).....	σ.153
Χριστουγεννιάτικο τραπέζι (Χ.Ρ.)	σ.158
Χριστούγεννα.....	σ.179
Μοντέρνα Χριστούγεννα	σ.181
«Και φεύγε εις Αίγυπτον».....	σ.193
Το θείο βράδυ.....	σ.195

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

«Θα πω για κάποιον ότι μ’ αγαπάει...» (Αγ. Ιω. Χρυσόστομος).....	σ.3
Από τον Όρκο των Ιερολοχιτών	σ.15
«Καί εάν έχω πάσαν την γνώσιν...»... (Α΄ Κορ. 13, 2).....	σ.31
«Τη ελευθερία η Χριστός...» (Γαλ. ε, 1)	σ.47
Αποστολικές Υποθήκες: «Θα ῥθει καιρός που οι άνθρωποι...» (Τιμ. Β΄ δ, 3-5)	σ.67
«Ον τρόπον επιποθεί η έλαφος...» (Ψαλμ. 41, 2).....	σ.91
Από επιστολή του Συλλ. Πομάκων Ξάνθης	σ.115
«Η Παρθένος σήμερα» (Ύμνος Χριστου.)	σ.139

ΚΑΤΩ ΑΠ’ ΤΟ ΛΟΓΟΤΥΠΟ

Μήνυμα του Νομάρχη Κορινθίας κ. Ν. Ταγαρά...σ.90
Από τις θρασυτάτες προκλήσεις της Τουρκίας . σ.114

ΣΠΙΘΕΣ ΤΟΥ ΠΥΡΣΟΥ - ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Ιαν.-Φεβρ.σ.11, Μάρτ.-Απρ.σ.27, Μάιος-Ιούν.σ.43
Ιουλ.-Αύγ.σ.63, Σεπτ.σ.87, Οκτ. σ.111, Νοέμβρ.σ.135
Δεκέμβρ.σ.159

Κάθισμα τῷ Ὁρθοῦ τῶν
Χριστῶ γεννητῶν

Δεῦτε, ἴδωμεν πιστοί,
τις ἐβρηνήθη ὁ Χριστός·
ἀποχρυσώμεν λειψίων
ἐνθα ὁδεύει ὁ ἀσπὴρ.
μετὰ τῶν μάγων ἀναδελφῶν βασιλέων.
Ἄγγελοι ὑμῶν
ἀκαταπόνητος ἔκει·
παιμῶνες ἀβυλῶν
ὡδὴν ἐπαξιόν·
Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες
τῷ σημερῶν ἐν σωτηρίᾳ τεχθέντι
ἐκ τῆς Παρθένου
καὶ Θεοῦ καὶ
ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

— //